

Isus Krist - put, istina i život : o teologiji poziva

Maly, Anđelo

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2024**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:222:028091>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)
[University of Zagreb](#)

Andelo Maly

ISUS KRIST PUT, ISTINA I ŽIVOT

O teologiji
poziva

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

Andelo Maly

Isus Krist – put, istina i život.

O teologiji poziva.

Andelo Maly

ISUS KRIST – PUT, ISTINA I ŽIVOT.

O teologiji poziva

Zagreb, 2024.

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Andelo Maly, *Isus Krist – put, istina i život. O teologiji poziva.*

Biblioteka
Monographia
Knjiga XIII

Nakladnik
Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Za nakladnika
Josip Šimunović, dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta
u Zagrebu

Použerenstvo za izdavačku djelatnost Katoličkoga bogoslovnog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Branko Murić, Mislav Kutleša, Nenad Malović, Ana Biočić,
Stipo Kljajić

Recenzenti
prof.dr.sc. Darko Tomašević
dr.sc. Jakov Rađa

Jezična lektura i korektura
Vanja Nekich

Prijelom i grafičko oblikovanje
Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Elektroničko izdanje

ISBN 978-953-6420-58-2

Objavljeno u ožujku 2024.

Copyright ©: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet

Ἀκολουθεῖ μοι
(Mt 9,9b)

Omne principium difficile

U ljudskom umu svaka nova stvar izaziva određeni interes, tim više ako se to događa sa stvarima koje su dio samog ljudskog iskustva. U tom slučaju, možemo govoriti o postojanju, življenju, radu ili općenitome početku spomenutih stvarnosti koje su u fokusu ljudskog iskustva. Jedinstven i specifičan trenutak u životu osobe, gdje se ističe naglasak na autentičnost iskustva zove se poziv ili zvanje, što je ujedno i glavna tema koja nas je potaknula na pisanje ovoga djela.

Čovjek je rođen da bude pozvan, da bude ubačen u stvarnost kroz koju i u kojoj će provoditi najveći dio svog postojanja. Nije jednostavno objasniti kako dolazi do ovog procesa i kako se on odvija zato što poziv i/ili zvanje podrazumijevaju i uključuju različite poteškoće.

Kroz povijest, čovjek je bio pozivan na različite načine i na različitim mjestima, što je potaknulo različite discipline i znanosti da se bave ili pokušaju objasniti kako je do tog procesa došlo. I to je upravo prvi dio našeg rada. Pokušali smo objasniti proces poziva sa stajališta nekih humanističkih znanosti, kao što su psihologija, filozofska antropologija i teologija. Smještajući čovjeka kao najvažniji Božji čin, u nastavku smo objasnili fenomen poziva na svetopisamskim temeljima, posebno se osvrćući na Ivanova i Pavlova izvješća o pozivu. Uz tumačenje pitanja o pozivu koji se postavlja pred čovjeka u spomenutom novozavjetnom ambijentu željeli

smo istaknuti dvije teme, a to su poziv kroz nečije posredovanje (medijaciju) i poziv kao epifanijski događaj ili Božje očitovanje.

Zbog nedovoljno bibliografskih izvora, kao i prijedloga s raznih strana, nije bilo jednostavno upustiti se u avanturu pisanja o pozivu. Uz fenomenološku i jezičnu pretpostavku o značenju pojma medijacije, istražujući smo došli do *još neotkrivenoga* jezika Svetog pisma koji je postao temeljnom točkom ovoga djela. Medijacija je poput kanala kojim jedna osoba dolazi do druge i na neki način ju poziva, mijenja njezino životno iskustvo. Međutim, u biblijskome smislu, posebna razina i prikaz apsolutne promjene ljudskoga iskustva doveli su nas do apostola Pavla. Slijedeći biblijsko-egzegetski smjer koji nudi svjedočanstvo o Pavlovom »pozivu«, otkrili smo pojam epifanije ili Bogo-očitovanja. Kako je došlo do osobnog susreta ovog velikog apostola s Bogom, postala je druga bitna točka našeg rada. Pokušavajući uspostaviti vezu između ovih dviju tema i načina pozivanja u skladu s novozavjetnom tradicijom, odlučili smo zaključiti s nekim prijedlozima koje je iznio Drugi vatikanski sabor.

Izražavamo nadu da čitatelji ovog djela neće susresti značajne teškoće te da će se truditi ne ograničiti se samo na materijalni izraz sadržaja, već prije svega na životni sadržaj koji tekst može pobuditi. Svaka riječ našeg rada rezultat je borbe, pretrpljenog napora i na kraju osvojenog, što se događa u svakom pozivu.

Od srca zahvaljujem recenzentima ovoga djela, prof. Darku Tomaševiću i dr. sc. Jakovu Rađi, na čitanju ru-

kopisa te na svim sugestijama i primjedbama za poboljšanje istoga.

Uživajte u čitanju!

Zagreb, 31. ožujka,
na svetkovinu Uskrsnuća Gospodinova,
godine 2024.

I. Čovjek pred Bogom - prema sustavnoj perspektivi poziva

Čovjek je svakoga dana i u svakom trenutku svoga života zaglušen tisućama glasova. Smještena između povijesti i sadašnjosti, ljudska je osoba pogođena patnjom, problemima, radostima ili pak lovorikama. Sve te *stvarnosti* smještaju čovjeka pred veliko otajstvo: pred temeljni životni izbor. Taj osnovni izbor zove se poziv. Pokušajmo stoga promotriti to zanimljivo otajstvo poziva s različitih gledišta.

I.1. Terminološki »misterij«

»Poziv« je jedna od onih riječi iz svakodnevnog jezika koja može poprimiti višestruko značenje za najrazličitije stvarnosti. Mnogi, kada čuju riječ »poziv« nehotice pomisle na posebno izabranje podareno samo nekima.¹ No, riječ »poziv« prvotno i uvijek označava poslanje na koje se poziva, izražava se putem prijedloga onoga koji poziva i tako postaje poziv te samim time ne mora biti upućen samo nekolicini odabranih. Drugim riječima, ovdje govorimo o nalogu ili izboru koji traži odgovor.

¹ Usp. Georg FISCHER, »Sveti narod«. Biblijski poticaji o pozivu, u: *Communio*, 49 (2023.) 148, 37.

Poziv ukazuje na vrlo različita ljudska iskustva. Možemo govoriti o pozivu ljubavi, umjetnosti, vjere, znanosti itd. Stoga je potrebno dati definiciju ili barem precizniji pojam riječi »poziv« kako ju mi shvaćamo. Pokušajmo ga definirati kao »sklonost bića (subjekta; skupine) prema nekoj vrijednosti ili skupu vrijednosti koje se pokazuju privlačnima. To je značajan glas stvarnosti koji usavršava ljudsko biće/a; u svom nejasnom smislu riječ je o nekakvom pozivu dužnosti. Sveden na ovu shemu, riječ *poziv* upućuje na odnos«².

Ovaj odnos postavljen je između Pozivatelja i poziva. Dakle, teško je, a možda i nemoguće, govoriti o pozivu ako ne postoji odnos između Boga i čovjeka. Međutim, odnos možemo razumjeti u profesionalnom smislu, kao naganjanje i sklonost vještinama koje netko posjeduje da bi ih upotrijebio u korist drugih. Ili o odnosu možemo razmišljati u smislu služenja, tj. djelovanja koje je usmjereno na dobrobit drugih. Ova semantička višeznačnost stavlja nas pred *kritičan* trenutak pojma poziva. Dakle, ako promatramo odnosnu dimenziju s profesionalnog stajališta, govorimo o zvanju, dok s gledišta služenja koristimo riječ *poziv*. Iako se u svakodnevnome govornome jeziku te dvije riječi upotrebljavaju bez razlike, kao sinonimi, u našem slučaju potrebno je napraviti razliku. Kada na primjer kažemo: »Osjećam da je moje zvanje postati učitelj«, tada pomislimo na nekoga tko je mogao utjecati na nas ili nas pogurati u tom smjeru. Kada, međutim, kažemo: »Osjetio sam poziv

² Germano GREGANTI, *La vocazione individuale nel Nuovo Testamento. L'uomo di fronte a Dio*, Roma, 1969., 9.

da postanem učitelj«, kroz ove riječi upućujemo na to da postoji neki posrednik ili nešto unutarnje što nas je potaknulo da to ostvarimo.

U svemu ovome, nikada ne smijemo razdvajati dva pojma jer se oni svode na jedan, a to je odnos. Nema zvanja bez poziva jer je to isključivo odgovor (više ili manje svjestan) na određeno životno ostvarenje, ali poziv može postojati i bez zvanja jer čovjek ima mogućnost slobodnog neodgovaranja ili zato što nije poslušao.³ Pod riječju »poziv« mislimo na nešto trajno jer je to baš odgovor na poziv u odlučujućem trenutku čovjekova života. Za kršćane taj odlučujući trenutak ispravno nazivamo pozivom, posebnim apelom koji nam Bog upućuje. Dakle, ako je poziv nešto što se događa u određenom trenutku, zvanje se razvija tijekom duljeg razdoblja. Poziv dolazi od Boga i zahtjeva čovjekov odgovor.

1.2. Biblijska terminologija poziva

Termin קָרָא (qārā')⁴ preveden kao *vocare* (καλέω - *kaleō*), *vocatus* (κλητός - *klētos*; καλούμενος - *kaloume-*

³ »Zvanje se odnosi na stečeno obrazovanje pa je tako netko npr. ekonomist, netko trgovac, netko liječnik, netko profesor, itd. Zanimanje može, ali ne mora biti podudarno sa zvanjem. Ono se odnosi na posao koji netko radi. Npr. netko je po zvanju ekonomist, ali ne radi u svojoj struci, nego kao trgovac. Važno je oslušivati Božji poziv i na njega odgovoriti, i kad je u pitanju stalež na koji nas Bog poziva, i kad su u pitanju talenti koje nam Bog daje i koje smo ponajviše pozvani usavršavati po svom zvanju i zanimanju.«; <https://www.vjeraidjela.com/covjek-kao-sustvaratelj/> (10. 01. 2024.).

⁴ Za više vidi Casper Jeremias LABUSCHANGE, קָרָא qār', u: Ernst JENNI – Claus WESTERMANN, *Dizionario teologico dell'Antico*

nos) i *vocatio* (κλησις - *klēsis*) i s prvotnim značenjem »zvati, imenovati, čitati«, po sebi je profana riječ i Sveto pismo Staroga zavjeta ga upotrebljava u različitome smislu:

- 1) saziv (1 Kr 12,20a)⁵;
- 2) poziv (Job 19,16)⁶;
- 3) zov (Job 9,16)⁷;
- 4) dozivanje (1 Sam 28,15)⁸;
- 5) pozivanje na okupljanje (Post 31,54a⁹; Br 25,2¹⁰).

Testamento, II, Torino, 1982., 600-607. Hebrejska Biblija na 876 mjesta koristi ovaj glagol.

⁵ Kada su Izraelci doznali da se vratio Jeroboam, pozvaše ga u zajednicu i postaviše ga kraljem nad svim Izraelom.

⁶ Slugu zovnem, a on ne odgovara i za milost ga moram zaklinjati.

⁷ A kad bi se na zov moj i odazvao, vjerovao ne bih da on glas moj sluša.

⁸ Samuel upita Šaula: »Zašto si pomutio moj mir dozivajući me gore?« A Šaul odgovori: »U velikoj sam nevolji jer su Filistejci zavojštili na me, a Bog se okrenuo od mene i ne odgovara mi više ni preko proroka ni u snima. Zato sam dozvao tebe da me poučiš što da činim.«

⁹ Poslije toga Jakov prinese žrtvu na Glavici i pozva svoje ljude da blaguju.

¹⁰ One pozivahu narod na žrtvovanje svojim bogovima, a narod sudjelovao u njihovim gozbama i klanjaše se njihovim bogovima.

U religijskom smislu navedenim se riječima označava:

- 1) sveti saziv (Izl 12,16)¹¹;
- 2) Božji poziv (Post 3,9)¹²;
- 3) djelotvoran sveti poziv (Hoš 11,1)¹³;
- 4) neodgovoreni sveti poziv (Iz 66,4b)¹⁴;
- 5) poziv imenom (Iz 47,1.5)¹⁵;
- 6) stvaralački poziv (Bar 3,34-35)¹⁶ i
- 7) osoban poziv po izboru (Iz 51,2a)¹⁷.

¹¹ Prvoga dana držite sveto zborovanje, a tako i sedmoga dana. Nikakva posla tih dana nemojte raditi. Jedino jelo, što kome treba, možete pripremiti.

¹² Jahve, Bog, zovne čovjeka: »Gdje si?« – reče mu.

¹³ Dok Izrael bijaše dijete,
ja ga ljubljah,
iz Egipta dozvah sina svoga.

¹⁴ Jer zvao sam, a nitko se ne odazva,
govorio sam, a nitko ne posluša,
nego su činili što je zlo u očima mojim,
izabrali ono što mi nije po volji.

¹⁵ Spusti se, sjedni u prašinu,
djevice, kćeri babilonska!
Sjedni na zemlju, bez prijestolja,
kćeri kaldejska!
Jer, neće te više zvati
nježnom i tankočutnom.
»Sjedi šutke, u mrak se povuci,
kćeri kaldejska.
Jer, neće te više zvati
vladicom kraljevstava«.

¹⁶ Zvijezde mu veselo sjaju na svojim postajama;
zovne li ih, one mu odgovore: »Evo nas!« –
i radosno sjaju svom Stvoritelju.

¹⁷ Jest, sam bijaše kad sam ga pozvao, al' sam ga blagoslovio i umnožio.

Navedeni glagol za pozivanje, osim 125 puta u Knjizi Postanka, najčešći je kod proroka Izaije, gdje ga pronalazimo čak 88 puta i samo na dva slična mjesta je povezan s Božjim pozivom, ali neuspješnim (Iz 65,12b¹⁸; 66,4b). Zanimljiv je izraz Sluge Gospodinovog u 49,1b koji govori: »Jahve me pozvao od krila materina, od utrobe majke moje spomenuo se moga imena« gdje uz poziv na početku egzistencije imamo i spomen nečijeg imena. Jasno je da ovako ostvaren, poziv dobiva osobnu dimenziju i da se kroz poziv uspostavlja dublji odnos između Pozvanika i Pozivatelja¹⁹. Dublji odnos i prisnost s Onime koji poziva još je značajniji u novozavjetnim tekstovima.

U Novome zavjetu događaj poziva obilježen je uporabom glagola καλέω (*kaleō*) u gotovo svim novozavjetnim spisima (148 puta), ali s različitim varijacijama značenja. Najčešće ga pronalazimo kod Mateja, Luke, u Djelima apostolskim i u Pavlovim poslanicama, dok je rjeđe prisutan u ostalim novozavjetnim spisima. U Novome zavjetu pronalazimo profana osnovna značenja glagola καλέω (*kaleō*):²⁰

¹⁸ Jer zvao sam vas, a vi se niste odazvali,
govorio sam, a vi niste slušali,
nego ste činili što je zlo u očima mojim,
izabirali ste što mi nije po volji.

¹⁹ Usp. Georg FISCHER, »Sveti narod«. Biblijski poticaji o pozivu, 41.

²⁰ Usp. Karl Ludwig SCHMIDT, καλέω κτλ., u: Gerhard KITTEL – Gerhard FRIEDRICH, *Grande lessico del Nuovo Testamento*, IV., Brescia, 1968., 1453-1490.

- 1) pozvati nekoga da dođe (Mt 20,8²¹; Mk 3,31²²; Lk 19,13²³) ili
- 2) pozivati (Lk 14,12)²⁴.

Čini se relevantnom teološka uporaba koju glagol καλέω (*kaleō*) ima prije svega u evanđeoskim izvještajima, kada je subjekt poziva Bog ili Isus Krist. Međutim, izrazi poziva su gotovo uvijek uporabljani kao tehnički izrazi ekonomije spasenja: Krist je taj koji poziva posebnom vrstom poziva (Mt 4,21)²⁵ i Bog je taj koji poziva (Heb 5,4)²⁶. U procesu poziva nalazi se, na širi način, poziv na obraćenje i ulazak u Kraljevstvo (usp. Mt 5,19: κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν – *klēthēsetai en tē basileia tōn ouranōn*). Isus ulazi kao »pozvanik« u domove ljudi (Lk 7,36; Iv 2,2: ἐκλήθη – *eklēthē*) i njegov dolazak u zajedništvo postaje »poziv na spasenje« (usp. Lk 19,9: σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο – *sēmeron sōteria tō oikō toutō egeneto*). U širem smislu

²¹ Uvečer kaže gospodar vinograda svom upravitelju: Pozovi radnike i podaj im plaću počevši od posljednjih pa sve do prvih.

²² I dođu majka njegova i braća njegova. Ostanu vani, a k njemu pošalju neka ga pozovu.

²³ Dozva svojih deset slugu, dade im deset mna i reče: Trgujte dok ne dođem.

²⁴ A i onome koji ga pozva, каза: »Kad priređuješ objed ili večeru, ne pozivaj svojih prijatelja, ni braće, ni rodbine, ni bogatih susjeda, da ne bi možda i oni tebe pozvali i tako ti uzvratili«.

²⁵ Pošavši odande, ugleda druga dva brata, Jakova Zebedejeva i brata mu Ivana: u lađi su sa Zebedejem, ocem svojim, krpali mreže. Pozva i njih.

²⁶ I nitko sam sebi ne prisvaja tu čast, nego je prima od Boga, pozvan kao Aron.

cjelokupno Isusovo poslanje, »moćnog proroka u djelima i riječima« (Lk 24,19), predstavlja »poziv« na egzistencijalno obraćenje i prihvatanje otajstva Kraljevstva (Lk 5,32: καλέσαι ... εἰς μετάνοιαν – *kalesai ... eis metanoian*).²⁷

Καλεῖν (*kalein*) se kao glagol upotrebljava za Boga i ljude, a Pavao ga koristi specifično u teološkome smislu (1 Kor 15,9)²⁸. Jednako tako, κλητός (*klētos*) uvijek ima značenje Božjeg pozvanika, bilo da se radi o pozivu na kršćansku vjeru, bilo da se radi o pozivu na apostolat. Κλητός (*klētos*) kod Pavla označava nekoga »tko je pozvan« i tko je »zapravo potvrdno odgovorio« na poziv. U Evanđelju se razlikuju κλητοί (*kletoi*) od ἐκλεκτοί (*eklektoi*): nisu svi pozvani izabrani (Mt 22,14)²⁹. Pavao ne pravi razliku između te dvije riječi. Božji poziv smatra uvijek djelotvornim. Pavao je pozvan na apostolat (Rim 1,1)³⁰; a svi se vjernici nazivaju svetima u Kristu ili jednostavno pozvanima na svetost. Κλησις (*klēsis* = poziv) je stoga terminološki termin potpuno rezerviran za Boga. To je djelotvorni poziv na vjeru uz koji se pozvana osoba poistovjećuje s imenom kršćanina. Bog je ista volja iz koje izlazi glas, on je kao *nomen actionis*: Bog je κλησις (*klēsis*). Svaki poziv ovima postaje osoban i povijestan, pod utjecajem božanskog osobnog poziva

²⁷ Usp. Giuseppe DE VIRGILIO, Personaggi e storie vocazionali nella Bibbia, u: *Vocazioni*, 1 (2009.), 14-41.

²⁸ Da, ja sam najmanji među apostolima i nisam dostojan zvati se apostolom jer sam progonio Crkvu Božju.

²⁹ Doista, mnogo je zvanih, malo izabranih.

³⁰ Pavao, sluga Krista Isusa, pozvan za apostola, odlučan za evanđelje Božje.

koji postoji u Božjem naumu. To je značenje posve religiozno kršćansko i nadasve pavlovsko.³¹ Potrebno se stoga upitati: »Kako treba razumjeti ovo značenje? Dolazi li poziv osobi izravno od Boga ili dolazi od same osobe? Ili proizlazi iz tajanstvenog međuljudskog odnosa, iz dijaloga koji se razvija između Boga i osobe?« Na ova pitanja ćemo pokušati dati odgovorit kroz daljnju argumentaciju.

1.3. Konstitutivni elementi poziva

Poziv kao takav može se promatrati na funkcionalnoj razini psihologije, na etičkoj razini filozofske antropologije i na religijskoj razini teologije. Teološka razina uvijek uključuje dva aspekta: jedan nadnaravni i drugi ljudske prirode. Samo ako se te dvije razine preklapaju, možemo govoriti o božanskom pozivu. Ali da bismo došli do takvoga govora o pozivu, moramo poduzeti neke temeljne korake i pretpostavke radi boljeg razumijevanja događaja poziva.

1.3.1. Psihologija

U središtu svakoga poziva uvijek je ljudska osoba. Prema Henriju Bergsonu »poziv je predispozicija za poslanje koje se postupno otkriva, a tek na kraju se može reći da je bilo dobro identificirano«³². Budući da po-

³¹ Usp. Germano GREGANTI, *La vocazione individuale nel Nuovo Testamento*, 19-20.

³² Egidio GENTILI, *Vocazione. Incontro di due libertà*, Roma, 1985., 12.

ziv uključuje određene neuspjehe, teške izbore, razne unutarnje lomove, nakon njegove identifikacije slijedi težak rad na sebi. Poziv ne nosi sa sobom samo jednu vrijednost, već uzrokuje mnoge nove. Stoga je potrebno uskladiti i ujednačiti vrijednosti zajedno s poteškoćama koje postupno nastaju (neizvjesnosti, kolebanja, teški trenuci, skokovi u kvaliteti i sl.).³³ U tome trenutku psihologija nam može dati koristan doprinos.

Pojašnjavajući psihosomatske procese koji leže u osnovi zrelog izbora, doprinos psihologije je upravo u identificiranju psihičkih poteškoća koje sprječavaju slobodno samoodređenje.³⁴ Pitanje koje si osoba na početku pozivanja postavlja je: »Hoću li uspjeti?« Posebni uvidi u dijagnozu proizlaze iz psihološkog pojma profesionalne dosljednosti ili nedosljednosti poziva. Od situacije u kojoj je osoba motivirana u svojim odlukama do potreba koje se slažu ili ne slažu s objektivnim vrijednostima i stavovima specifičnim za poziv. Ako istinska profesionalna dosljednost ne postoji, ne postoji ni sposobnost istinskog preuzimanja stavova iznutra koji su u skladu s vrijednostima za koje netko tvrdi da ih je izabrao. Može biti da je riječ o pozivu koji se odvija na lažan način iz samozadovoljstva ili se radi o psihološkome procesu koji psiholozi nazivaju »identifikacija«. U određenome ili novome aspektu svoje osobnosti, pojedinac se identificira s osobom ili grupom, a što često

³³ »Da bi spoznao osobni poziv, čovjeku je potrebna slobodna i mirna uporaba razumskih moći i on čini sve da bi uredio svoj vlastiti život«; Klaus VECHEL, Druga autonomija. Poziv između tuđeg utjecaja i samoodređenja, u: *Communio*, 49 (2023.) 148, 45.

³⁴ Egidio GENTILI, *Vocazione. Incontro di due libertà*, 44.

nije *usklađeno* sa samim vrijednostima poziva.³⁵ Svaki istinski poziv mora proći kroz nas same, ne zato što ga svodimo na svoje zamisli, nego zato što ga činimo autentičnim u našem slobodnom prihvatanju i vrednovanju. Poziv se od Boga shvaća kao pravo otvaranje ljudske slobode.³⁶ Poziv će tada prestati biti tek puki slučaj života i postat će sam život, shvaćen, pretpostavljen i uokviren. Ali sama psihologija nije u stanju dešifrirati poziv, potrebno je nešto više da bi se razumio fenomen poziva. Greganti o tome govori: »Eksperimentalna psihologija, zbog svog velikog trenutnog razvoja, daje svoj doprinos sredstvima namijenjenim vrednovanju ljudskog elementa uključenog u sposobnosti koje čine znakove božanskog poziva«³⁷. Na ovaj način dolazimo i prelazimo do kritične razine samoga poziva. Postajemo svjesni svega što se može dogoditi, kao i onoga što može biti eksperimentalno i neočekivano u našem pozivu te se u konačnoj fazi ponovno uzdižemo do Apsolutnoga kao izvora i uzroka poziva. Bog je ovdje djelatatan u čovjekovom djelovanju kao *omogućitelj* opcija koje ne proizlaze samo iz vlastite aktivnosti.³⁸ U toj fazi Bog dotiče misao, dotiče srce, dotiče osjetila pozvanog koji postaje

³⁵ *Isto*, 46.

³⁶ »Što se više dođe k Bogu, tim se više shvaća i ostvaruje što znači biti pravi čovjek. Tek u podudarnosti s Bogom (u poslušnosti) i s njegovim pozivom mi možemo uistinu biti čovječni.«; Klaus VECHTEL, *Druga autonomija. Poziv između tuđeg utjecaja i samoodređenja*, 45.

³⁷ Usp. Germano GREGANTI, *La vocazione individuale nel Nuovo Testamento*, 14.

³⁸ Usp. Klaus VECHTEL, *Druga autonomija. Poziv između tuđeg utjecaja i samoodređenja*, 49.

ravnodušan prema svakom drugom pozivu i odlučuje se samo za svoj poziv. Utvrđuje se trenutak pretvorbe. Na jedinstven način polazeći od bezuvjetne potrage za Apsolutnim, osoba se spušta do ispunjenja jedinstvene *sudbine*.³⁹ Ta jedinstvena *sudbina* zove se poziv.

1.3.2. Filozofska antropologija

Ljudska je egzistencija nedvojbeno osobna, ali da bi postala izražajnija, potrebni su joj drugi, inače čovjek riskira da postane izoliran i gluh pred pozivanjem. Kroz izoliranost čovjek traži samodostatnost, a zatvorenost za odnose s drugima ne dopušta mu da se prepozna kao ispunjena osoba. Pojedinaac se, naime, prepoznaje kao osoba tek uspoređujući i slušajući druge. Iz ovoga je jasno da će se poziv da ga ljudsko biće prepozna kao takvo jasnije očitovati izričito u potrebitoj situaciji drugoga. To nije samo povremena situacija, već stalna, jer je svaki čovjek okrenut drugome kako bi živio kao osoba. Taj apel kroz poziv ne mora nužno biti verbalan, već utemeljen kroz prisutnost drugoga, jer prisutnost drugoga pored pojedinca poziva na određenu odgovornost. Ovaj poziv na odgovornost ne možemo izbjeći ni odbaciti. Svatko je slobodan zamisliti ovakvo ili onakvo djelovanje, ali temeljni smisao ljudskog djelovanja određuje privlačnost drugoga.⁴⁰ U kojem smislu onda možemo govoriti o ljudskom djelovanju u profilu poziva?

³⁹ Germano GREGANTI, *La vocazione individuale nel Nuovo Testamento*, 15.

⁴⁰ Usp. Agostino FAVALE (ur.), *Vocazione comune e vocazioni specifiche. Aspetti biblici, teologici e psico-pedagogico-pastorali*, Roma, ²1993., 239.

Recimo da se samo po sebi Božje djelovanje i čovjekovo djelovanje ne može staviti na istu razinu. Ako pod pozivom podrazumijevamo djelovanje, vršenje nečega, čovjek u trenutku poziva djeluje u istini. Tu istinu predlože i daruje Bog, stoga je naše djelovanje više činiti nego postajati. Maurice Blondel nudi nam zanimljivu viziju ljudskog djelovanja. »Djelovanje *par excellence* nije tranzitivno. Nakon primjene na vanjskom svijetu, naše se djelovanje sve više okreće prema unutra, dostižući svoj najviši vrhunac u kontemplaciji, prema aristotelovskom itineraru *poiéin*, *práttein* i *theōréin*. Nakon truda *djelovanja* i *izvršenja* čina, slijedi odmorna kontemplacija, gotovo bih se usudio reći *postojanja*. A u svemu tome odsjaja, usprkos nužnoj stvorenoj ovisnosti, autonomija i inicijativa čovjeka koji nipošto nije marioneta, pa čak ni scenski glumac«⁴¹. U sekulariziranom svijetu ovo postaje sve očitije. Stoga, prvi korak za razumijevanje ove pozicije leži u osobnoj etičkoj privlačnosti poziva. Drugim riječima, nešto bezuvjetno i transcendentno uvijek je uključeno u privlačnost drugih, što je u svim religijama označeno imenom Boga.

1.3.3. Teologija

U raspravi o pozivu važno je ne zaustaviti se samo na aspektu horizontalne privlačnosti drugih, nego moramo ići dalje. Ljudski dinamizam poziva pretpostavlja božansku inicijativu. Govoriti o pozivu znači potvrđivati i postojanje odgovorne slobode. Biti pozvan znači biti primljen u kraljevstvo slobode. Teološko promišlja-

⁴¹ Egidio GENTILI, *Vocazione. Incontro di due libertà*, 68.

nje nastoji stoga razjasniti i produbiti ljudsku slobodu u njezinom iskonskom odnosu, onom s Bogom. Iz ovoga proizlazi činjenica da je »sloboda povezana s Bogom utoliko što se kvalificira kao sposobnost odgovoriti na Božji poziv. Taj apel slobode je konstitutivan za čovjeka kao takvog. Čovjek postoji isključivo i potpuno kao onaj kojega Bog Stvoritelj neprestano poziva. Čovjek sam po sebi nije ništa drugo nego pojedinac stavljen u odnos potpune otvorenosti Bogu Stvoritelju. To znači da čovjek posjeduje svoje biće kao osoba (svoju 'autonomiju' i svoju 'neovisnost', tj. svoju slobodu) upravo time što dopušta da ga Bog posjeduje i potpuno mu se predaje[...]. Ali čovjek postoji kao čovjek jer je stvoren i ponovno stvoren u Isusu Kristu, novom čovjeku. Zbog toga Isus Krist postaje mjesto u kojemu se oslobađa ljudska sloboda. Samo u Isusu Kristu čovjekova sloboda doseže puninu njegove biti sličnosti s Bogom i sposobnosti da odgovori na Božji poziv«⁴². Poziv na život u Kristu posljednji je apel koji stavlja na kocku uspjeh ili neuspjeh čovjeka kao takvog. Sam Krist želi slobodan odgovor i nakon što ga dobije potiče obnovu prvotnog izbora slobode. Sloboda je bitna sastavnica poziva. Odgovor koji čovjek daje Bogu pretvara se u dijalog vjere. Na ovoj razini vjere isključena je psihološka izvjesnost poziva kao mehanizam koji se automatski proizvodi u čovjeku, kao učinak neovisan o njegovoj volji.

Ovo je možda najbolje izraženo kroz Kristov izričaj »ako želiš« (usp. Mt 19,21), čime dijalog poziva dobiva

⁴² Dionigi TETTAMANZI, *L'uomo immagine di Dio, Linee fondamentali di morale cristiana*, Casale Monferrato, 1992., 191-192.

svojevrsni pečat. Sam Krist želi slobodan odgovor i nakon što ga dobije, potiče obnovu prvotnog izbora slobode. Čovjek iznosi svoje prigovore i pokazuje kakav je njegov otpor. Sam se Bog izlaže opasnosti da ga se ne sluša i prihvati (Mt 19,22)⁴³, ali nikada ne smijemo isključiti stvarnost dijaloga između Boga i čovjeka. Dijaloški karakter podrazumijeva određenu odgovornost čovjeka umetnutog u povijest spasenja. Drugim riječima, »čovjek nema mjesta osim u povijesti gdje bi dao sadržaj svom odgovoru na Božji poziv. To je odgovornost koja ima svoj temelj i svoj konačni smisao u Kristu, Gospodinu i spasenju povijesti. Kao što kozmos ne otkriva svu svoju spasenjsku dubinu i stoga svoju privlačnost prema čovjekovoj odgovornosti, ako se ne čita i tumači u Kristu, tako ni povijest ne otkriva svoju odlučnost za čovjeka ako nije dešifrirana Kristovom šifrom. On je savršeni čovjek, središte ljudske povijesti, koja će u Njemu biti definitivno spašena i rekapitulirana«⁴⁴. Povijest pojedinca utkana u povijest spasenja ovime dobiva svoj potpuni smisao koji se usavršuje kroz povijest poziva i odgovora na Božji apel.

1.3.4. *Poziv secundum scripturas...*

Budući da poziv označava pozivanje, apel, zov, on u sebi sadrži važnu funkciju riječi. Poziv je stoga neizbježno uokviren u fenomenu Božje Riječi. Kršćanska se vjera hrani slušanjem Riječi koja poziva ljude da odgovore.

⁴³ Na tu riječ ode mladić žalostan jer imaše velik imetak.

⁴⁴ Agostino FAVALE (ur.), *Vocazione comune e vocazioni specifiche. Aspetti biblici, teologici e psico-pedagogico-pastorali*, 254-255.

re na njezine prijedloge. Bog, koji se objavljuje i govori, pretpostavlja postojanje subjekta kojeg poziva da intervenira i stupa u interakciju s njim, čineći ga sposobnim slušati i pristati na Božji poziv. Tema poziva zbog toga nije periferna u Svetom pismu, nego je sigurno najimpresivnija i najrelevantnija tema.⁴⁵ Dovoljno se ovdje spomenuti Mojsijevog poziva pred gorućim grmom (usp. Izl 3), Izaije u Hramu (usp. Iz 6) ili razgovora između Boga i Jeremije (usp. Jr 1). Svi oni kroz svoj poziv ostvaruju Boga u njegovoj velikodušnosti i u njegovoj otajstvenosti te ostvaruju svoju čovječnost u svojoj istinitosti, strahu i dostojanstvu, ali i kroz mogućnost odbacivanja i prihvaćanja. Budući da svi izvještaji o pozivu imaju važno mjesto u Svetom pismu, i sam poziv mora imati važan trenutak u objavi Boga i čovjekovom spasenju.⁴⁶ Biblija nam ne nudi razrađenu doktrinu o pozivu, ali sadrži brojne elemente iz kojih se mogu odrediti konstante poziva i njegova narav.

Očito je da pojam *poziva* u Bibliji na prvu ne budi ideju unutarnjeg traženja i sklonosti prema djelovanju u pojedincu koji posjeduje odgovarajuće sposobnosti da se tome istome djelovanju plodonosno posveti, kao što riječ *poziva* probuđuje takvo razmišljanje u svakodnev-

⁴⁵ Ovdje ne želimo govoriti o svim izvještajima o pozivu u Svetome pismu, već samo dati neke osnovne smjernice za govor o pozivu prema svetopisamskoj tradiciji. Za više vidi Lorenzo DE LORENZI, *Vocazione*, u: Pietro ROSSANO – Gianfranco RAVASI – Antonio GIRLANDA, *Nuovo Dizionario di teologia biblica*, Cinisello Balsamo (MI), 1988., 1680-1686.

⁴⁶ Usp. Jean GIBLET, *Poziv*, u: Xavier LEON-DUFOUR, X., *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1993., 943-944. Dalje RBT.

nome govornome jeziku. U biblijskom jeziku nalazimo raširena ona iskustva koja, u konačnici, ukazuju na ono što mislimo pod riječju *poziv*. U Bibliji *pozvati* doslovno znači »natjerati da dođe«, ali taj »natjerati da dođe« u Svetom pismu također se koristi sa značenjem »natjerati da postane« (Iz 48,13⁴⁷; Rim 4,17⁴⁸). Kroz poziv i u pozivu se dakle oblikuje postojanje, odnosno bivanje. O ovome govori Greganti: »Budući da je svako biće specifično biće, to specifično biće je takvo samo zato što ima svoje posebne sklonosti i unutarnje porive. Riječ je o uobičajenim sklonostima koje dovode do specifičnog i određenog poslanja, sklonostima koje nisu potpuno ograničene čak i kada postoji izvanredni poziv koji potpuno preokreće konkretno djelovanje, kao u slučaju proroka i apostola«⁴⁹. To oblikovanje bića vodi čovjeka prema nečem novom. Svega što je bilo prije više nema! Čovjek biva iznenađen u točno određenom trenutku svoje povijesti i ponovno se stvara.

Poziv je prema Svetome pismu stvaralački čin⁵⁰ koji postaje evanđelje⁵¹. Poziv se već jednom dogodio,

⁴⁷ Ruka moja zemlju utemelji,
desnica mi razape nebesa.
Pozovem ih samo,
i odmah dolaze.

⁴⁸ Kao što je pisano: Ocem mnoštva narodâ ja te postavljam – pred Onim komu povjerovala, pred Bogom koji oživljuje mrtve i zove da bude ono što nije.

⁴⁹ Germano GREGANTI, *La vocazione individuale nel Nuovo Testamento*, 24.

⁵⁰ Rim 4,17; vidi nota 40.

⁵¹ Čudim se da od Onoga koji vas pozva na milost Kristovu tako brzo prelazite na neko drugo evanđelje (Gal 1,6).

ali se obnavlja s obzirom na sudjelovanje u slavi Božjoj⁵²; otvara nas povezanosti/zajedništvu (κοινωνία - *koinōnia*) s Isusom Kristom⁵³, njegovom χάρις (*haris*), slobodi Duha⁵⁴, miru⁵⁵, nadi⁵⁶, svetosti⁵⁷ i usmjerava nas prema dostojanstvenom vladanju⁵⁸. Poziv postaje izraz kojim se izražava Božji poziv na vjeru u Krista i božansku obnovu srca. Taj poziv postaje opći poziv na spaseenje i posvećenje, upućen je svima na isti način. Božji se poziv proteže kako na duhovni život vjere i posvećenja tako i na međuljudski život na zemlji. Dvije su osobe uključene u ovaj odnos: jedna osoba *s autoritetom* koja poziva (tj. Bog) i druga *podređena* osoba koja odgovara na taj poziv (tj. čovjek). U Svetom pismu govor o pozivu nikada ne uključuje samo jednu osobu, nego uvijek pretpostavlja odnos između Boga i stvorenja. Budući da su dvije strane na različitim razinama, Božji poziv postaje nešto što osoba mora čuti i poslušati.

Zapravo, izvještaji o pozivu u Svetome pismu, posebice u Novom zavjetu, mogu se definirati kao »izvještaji

⁵² *Mi smo* vas poticali, sokolili i zaklinjali da živite dostojno Boga, koji vas pozva u svoje kraljevstvo i slavu (1Sol 2,12).

⁵³ Vjeran je Bog koji vas pozva u zajedništvo Sina svojega Isusa Krista, Gospodina našega (1Kor 1,9).

⁵⁴ Doista vi ste, braćo, na slobodu pozvani! Samo neka ta sloboda ne bude izlikom tijelu, nego – ljubavlju služite jedni drugima (Gal 5,13).

⁵⁵ Ako li se nevjernik hoće rastaviti, neka se rastavi; brat ili sestra u takvim prilikama nisu vezani: ta na mir nas je pozvao Bog (1Kor 7,15).

⁵⁶ Jedno tijelo i jedan Duh – kao što ste i pozvani na jednu nadu svog poziva! (Ef 4,4).

⁵⁷ Bog nas, doista, nije pozvao na nečistoću, nego na svetost (1Sol 4,7).

⁵⁸ Ef 4,1; usp. Luigi PADOVESE (ur.), *Atti del II Simposio di Tarso su s. Paolo apostolo*, Roma, 1994., 85.

o odgovorima«. Svi izvještaj o pozivu u evanđeljima svjedoče kako Isus poziva jednog ili više od svoje dvanaestorice apostola. Poziv je, općenito, uvijek isti (= slijediti Isusa kao učenik), jednako kao i odgovor (= trenutačno napuštanje svakodnevnih dužnosti radi nasljedovanja Isusa). Međutim, drugačije su okolnosti u kojima Isus susreće svoje učenike. Prizorima dominira autoritet kojim Isus poziva. Njegov autoritet je toliko učinkovit da odmah mijenja živote učenika.⁵⁹

Kao što je već navedeno, Bog i čovjek surađuju, i u tom dijalogu čovjeku je ostavljena sloboda odlučivanja o vlastitom temeljnom izboru. Nije uvijek lako odlučiti se, pa nam je često potrebna tuđa procjena. U dijalogu duše i Boga nisu potrebni svjedoci, a još manje neka druga osoba. Bog spoznaje bića neposredno po sebi i u sebi, stoga u sustavnosti spoznaje ne može prihvatiti posrednike. U redoslijedu izvršenja, međutim, božanska se savršenost izražava u dogovorenoj zadaći sa sekundarnim uzrocima, tj. s drugim ljudima, da bi se u skladnoj suradnji istaknuo pojedinačni stav. Upravo stoga, Božja inicijativa ostaje valjana i preko posrednika. Drugi uzrok djeluje pod poticajem prvog uzroka i tako sudjeluje u njegovu djelovanju, ne samo kao reprezentativni, nego i kao djelotvorni uzrok, tako da u suradnji postaje dar ne samo za sebe nego i za druge. Iz tog razloga Bog će nekoga »pozvati« da bi taj netko po-

⁵⁹ Leland RYKEN, James C. WILHOIT, Tremper LONGMANN III (ur.), *Le immagini bibliche, Simboli, figure retoriche e temi letterari della Bibbia*, tal. izd. Marco Zappella (ur.), Cinisello Balsamo (MI), 2006., 1604-1607.

zvao nekog drugog. Tako na primjer, Andrija zove Petra, a Filip poziva Natanaela (usp. Iv 1,41.45).⁶⁰

Već smo spomenuli kako se svaki poziv događa u točno određenom trenutku povijesti. Ovaj precizni povijesni trenutak treba riječi kojima bi se izrazio kroz svjedočanstvo. Jezik ovog svjedočanstva nije uvijek lako razumljiv, jer smo u subjektivnom prikazu poziva često svedeni na činjenice i nerazumijevanje onoga što se dogodilo. Stoga nam apostol Pavao nudi srednji put u razumijevanju takvog poziva. U osobnim svjedočanstvima o pozivu pruža nam uzor prema kojemu je moguće prijeći od neznanja do razumijevanja tajne poziva. Literarni izraz za ovaj kulminirajući trenutak razumijevanja poziva naziva se »epifanija« ili »očitovanje«. Pavlovi izvještaji o pozivu nude nam točno određena svjedočanstva o njegovom pozivu-obraćenju u kojemu je on sam doživio iznenadno iskustvo objave. Nakon susreta (epifanije, očitovanja) Krista na putu za Damask, apostol nam otkriva svoj profil i svoje poslanje. Stoga, zahvaljujući ovom »epifanijskom« događaju, kao božanskoj objavi i očitovanju, možemo govoriti i o drugačijem modelu poziva: pozivu kao objavi.

Zaključno je nužno još jednom naglasiti da je Bog oduvijek pozivao, ali treba pomno otkrivati kako On to čini. U tome nam pomaže Sveto pismo. Iz toga razloga, među raznim mogućim izvještajima o pozivu odabrali smo samo one koje se odnose na poziv preko posrednika i na poziv kao epifanijski događaj te ćemo ih

⁶⁰ Usp. Germano GREGANTI, *La vocazione individuale nel Nuovo Testamento*, 54.

pokušati detaljnije analizirati u sljedećim poglavljima. Dvije su stoga vrste izvještaja koji nas ovdje zanimaju. Jednu nam predlaže evanđelist Ivan, a drugu apostol Pavao.

2. Poziv kao posredovanje

Posrednik (grč. μεσίτης - *mesitēs*; lat. *mediator*) ili posredovanje (grč. μεσιτεία - *mesiteia*; njem. *Vermittlung*, *Mittleschaft*) je pojam koji općenito identificira onoga koji na neki način uspostavlja ili uzdržava odnos između dvoje drugih, a bez kojeg takav odnos ne bi postojao ili ne bi mogao postojati.⁶¹ Pojam posrednika u govornome jeziku najčešće poprima značenje onoga preko koga se odvija odnos (zbog toga se može reći: »Preko njega sam upoznao ovoga i onoga«, itd.). Pojam susrećemo i u filozofskome jeziku gdje označava odnos između dvije logički povezane stvarnosti, drugim riječima gdje jedna misao logično proizlazi iz druge (osobito u Hegelovoj logici). Drugo značenje je ono posrednika poistovjećenog s nekim tko kombinira ili favorizira ljubavnu vezu, odnosno »uspješan posrednik dogovara vezu koja završava brakom«⁶². Posrednik je dakle onaj koji ne djeluje izravno, nego posredstvom nečega ili nekoga.

⁶¹ Usp. Karl RAHNER – Hebert VORGRIMLER, *Dizionario di teologia*, Milano, 1994., 328.

⁶² Leland RYKEN, James C. WILHOIT, Tremper LONGMANN III (ur.), *Le immagini bibliche, Simboli, figure retoriche e temi letterari della Bibbia*, 869ss.: "Il primo mediatore della Bibbia è Dio. Ritenendo che *non è bene che l'uomo sia solo* e poiché, nel dare il nome agli animali, risulta evidente che per *l'uomo, non fu trovato l'aiuto a lui corrispondente* (Gn 2,20), Dio forma una donna dalla costola di Adamo. Poi la condusse all'uomo (Gn 2,22), il quale subito l'accoglie con queste parole: *Questa volta [...] osso delle mie ossa e carne della mia carne!* (Gn 2,23). Questa è la mediazi-

2.1. Posredovanje u Svetome pismu

U biblijskoj povijesti pronalazimo nekoliko primjera ljudskog posredovanja (usp. 1 Sam 25,1-35; Est 7,1-7; Dj 12,20). Ovi primjeri posredovanja služe kao način da se ponovno uspostave odnosi koji su narušeni ili su nestali. Posrednik služi kao onaj koji ide od oštećene strane do terećene strane uspostavljajući mir između njih dvoje. Sam izraelski zakon predviđa takvo sudsko posredovanje između dviju strana u sporu (usp. Izl 21,22)⁶³. Osim ove vrste usporedbe, čak i odnosi običnih ljudi mogu uključivati djelovanje posrednika. Ovdje, međutim, pojam dobiva drugačije značenje: označava posrednike kao djelatnike nekog određenog zadatka ili kao stalnu tajnu službu podanika. Funkcije posrednika bile su različite tijekom biblijske povijesti, od Abrahama, Mojsija, svećenika, kraljeva pa sve do proroka, oni su bili pojedinci koji su uz poseban odnos s Bogom posredovali za narod.⁶⁴ Zanimljivo je primijetiti da Stari zavjet nema izraz ekvivalentan onom iz Novog zavjeta (μεσίτης - *mesitēs*) kako bi označio te suce ili posrednike.⁶⁵ Drugi starozavjetni izvještaji, međutim, naglašavaju kako svako posredovanje proizlazi iz

one originaria e prototipica ed è opportunamente accompagnata all'istituzione del matrimonio da parte di Dio”.

⁶³ Ako se ljudi pobiju i udare trudnu ženu te ona pobaci, ali druge štete ne bude, onda onaj koji ju je udario neka plati odštetu koju zatraži njezin muž. On neka plati kako suci odrede.

⁶⁴ Za više vidi André-Alphonse VIARD – Jacques DUPONT, Posrednik, u: *RBT*, 925-933.

⁶⁵ Usp. Jean GIBLET, Poziv, 926.

Gospodinovog poziva i poslanja, usmjereno na jačanje Božjeg saveza s njegovim narodom. Jedan takav primjer pronalazimo kod proroka Ezekijela:

I reče mi: »Sine čovječji, šaljem te k sinovima Izraelovim, k narodu odmetničkom što se odvrže od mene. Oni i oci njihovi grijeshili su protiv mene sve do dana današnjega. Šaljem te k sinovima tvrdokorna pogleda i okorjela srca. Reci im: Ovako govori Jahve Gospod! I poslušali oni ili ne poslušali – rod su odmetnički – neka znaju da je prorok među vama. A ti, sine čovječji, ne boj ih se i ne plaši se riječi njihovih: ‘Trnje te okružuje i sjediš među samim škorpijama.’ Ne plaši se riječi njihovih i ne boj se nimalo njihova pogleda jer oni su rod odmetnički. Govori im moje riječi, poslušali oni ili ne poslušali, jer rod su odmetnički. A ti, sine čovječji, poslušaj što ću ti sada reći: Ne budi odmetnik kao što su oni rod odmetnički! Otvori usta i progutaj što ću ti sada dati!« (Ez 2,3-8)

U Novome zavjetu put pomirenja između Boga i čovjeka postaje Kristovo djelo. Kako Riječ tijelom postaje, On postaje jedini koji može govoriti i djelovati bilo u Božje ime bilo u ime ljudi. Isusovo posredništvo kao Očevog poslanika dovršava spasonosne zahvate prolaznih posrednika koje je Bog slao prije Krista. Ukratko govoreći, kategorija posredovanja može sažeti novozačetno svjedočanstvo o spasonosnoj intervenciji Isusa Krista u korist svih ljudi pozvanih na vječni život s Bogom, prema onome što Poslanica Hebrejima sažeto na-

braja: On [Krist] je posrednik (μεσίτης - *mesitēs*) novoga Saveza: da po smrti za otkupljenje prekršajâ iz starog Saveza pozvani (οἱ κεκλημένοι – *hoi keklēmenoi*) zadobiju obećanu vječnu baštinu (Heb 9,15). Ovdje navedena »veza između spasenjskog posredništva Krista i kršćanskog poziva različito je predstavljena u ostatku Novoga zavjeta, iako su samo u Heb 9,15 ta dva semantička polja izričito povezana«⁶⁶.

Naime, naslov »posrednik« (μεσίτης - *mesitēs*) pripisuje se Kristu samo u tri druga odlomka Novoga zavjeta, gdje se, međutim, ne pojavljuje terminologija poziva. Krist se naziva »jedinim posrednikom između Boga i ljudi« (usp. 1 Tim 2,5-6); »posrednikom novoga Saveza« (usp. Heb 12,24); »posrednik boljega saveza između Boga i ljudi« (usp. Heb 8,6). Prema svjedočanstvima Evanđelja, na vrhuncu Isusove svijesti o konačnom spasenjskom posredniku leži univerzalna otkupiteljska nakana: »da svoj život dade kao otkupninu za mnoge« (usp. Mt 20,28).

Na poseban način u Evanđelju po Ivanu Isusova želja da sveobuhvatno posreduje u Božjem spasenju posvjedočena je još izričitijim izrazima: »Ja sam Put i Istina i Život: nitko ne dolazi Ocu osim po meni« (Iv 14,6). Ovo Isusovo izvorno samooznačavanje sugestivno sažimlje jedinstvenost i univerzalni opseg njegova spasenjskog posredovanja. Isus izjavljuje da je on Put koji vodi do Oca, kao što je također Istina i Život; to jest On ljudima objavljuje Oca i daje im božanski život. Iz ovoga

⁶⁶ Giuseppe DE VIRGILIO (ur.), *Dizionario Biblico della Vocazione*, Roma, 2007., 529.

proizlazi jasna činjenica, a to je da se »poziv dvanaestorice apostola, utemeljen na Isusovom odabiru sklonosti i prijateljstva, u biti sastoji u pozivu na suradnju u njegovu spasenjskom posredovanju, kao što Isus objašnjava u Četvrtom evanđelju: *Više vas ne zovem slugama jer sluga ne zna što radi njegov gospodar; vas sam nazvao prijateljima jer vam priopćih sve što sam čuo od Oca svoga. Ne izabrate vi mene, nego ja izabrah vas i postavih vas da idete i rod donosite i rod vaš da ostane te vam Otac dadne što ga god zaištete u moje ime.* (Iv 15,15-16)«⁶⁷. Biblijski Bog se tako neprestano otkriva preko posrednika, kojima je povjeravao spasiteljske misije za vjernike.

2.2. Ivanova teologija o posredovanju

Osim ovog specifičnog spasenjskog posredovanja, evanđelist Ivan nam predstavlja još jednu vrstu posredovanja, a to je posredovanje poziva. Što to znači? U evanđelju po Ivanu Isus poziva na nasljedovanje, na učenje, ali uvijek preko nekoga drugoga. Ova posebna vrsta posredovanja provlači se kroz izvještaje o pozivu gdje su učenici pozvani slijediti Isusa (usp. Iv 1,35-51). Prvi koji poziva je Ivan Krstitelj i koji Isusa označava kao Jaganjca Božjega (usp. Iv 1,36). Ovime Ivan Krstitelj postaje posrednik između Isusa i prvih učenika kao onaj koji vodi Kristu. Izvještaj se nastavlja na sustavan način. Nakon prvog posrednika, prva dvojica učenika u skladu sa svjedočanstvom vjere postaju

⁶⁷ Isto, 531.

posrednici koji drugima ukazuju na pravog Učitelja. Sami učenici postali su jedni drugima prijelazni posrednici. Isus prema Četvrtome evanđelju nikoga ne poziva izravno da ga slijedi, već to čini neizravno. Poziv je tako moguć samo preko drugoga. Za nasljedovanje Isusa potreban je preduvjet, a to je vjera. Ta vjera ostaje temelj svakoga poziva. Jednako tako i mi kršćani ne možemo izravno susresti Isusa nego to činimo kroz svjedočanstva, a sva ta svjedočanstva predstavljaju se kao plod vjere. Samo ako imamo vjere, možemo susresti Isusa kao Put, Istinu i Život.

2.3. Bî čovjek poslan od Boga, ime mu Ivan (usp. Iv 1,6-8)

Evanđelje, koje ima svoju važnu književnu i povijesnu dimenziju, nije ograničeno na samo čitanje ili navještaj. Evanđelje je riječ koja živi izvan izražajnih shema povijesne rekonstrukcije. Ako je to točno, povlašteni položaj Ivana Krstitelja u evanđelju mora na isti način odgovarati vrlo važnom položaju u životu kršćanina koji živi u evanđelju i po evanđelju. To znači da Ivan Krstitelj i danas čini ono što je činio, odnosno vodi narod u susret Kristu.

Položaj Krstitelja u evanđeljima je onaj koji prihvata čitatelja/slušatelja i približava ga Kristu. Sam evanđelist Ivan odlučuje ga spomenuti u svom proslavu.⁶⁸

⁶⁸ Raymond E. BROWN, *Giovanni. Commento al Vangelo spirituale*, Assisi, 2005., 39: »Le prime parole del v. 6, *C'era un uomo mandato da Dio, di nome Giovanni*, sarebbero un inizio normale per una

Čuđenje i divljenje znakovi su Gospodinove prisutnosti u životima ljudi i ne postoje druge kategorije za opis rođenja Ivana Krstitelja osim onih čuđenja i divljenja. Čitamo u Luki 1,66: *I koji su god čuli, razmišljahu o tome pitajući se: »Što li će biti od ovoga djeteta?« Uistinu, ruka Gospodnja bijaše s njime.* Sam Zaharija tumači događaje riječima blagoslova o Gospodinu koji pohođi svoj narod te, obraćajući se novorođenčetu, kaže (Lk 1,76-79): »A ti, dijete, prorok ćeš se Svevišnjega zvati jer ćeš ići pred Gospodinom da mu pripraviš putove, da pružiš spoznavu spasenja narodu njegovu po otpuštenju grijeha njihovih, darom premilosrdnog srca Boga našega po kojem će nas pohoditi Mlado sunce s visine da obasja one što sjede u tmini i sjeni smrtnoj, da upravi noge naše na put mira«.

Svaki se prorok poistovjećuje sa svojom porukom, pa tako i Ivan Krstitelj. Najbolja kvalifikacija za opisivanje Krstitelja je glas; Ivan je glas koji naviješta Krista. On je glas, a ne Riječ te naviješta Kristov dolazak.⁶⁹ »On

narrazione storica. Gdc 13,2 apre la storia di Sansone con: *C'era allora un uomo di Zorea di una famiglia dei Daniti* (anche 19,1; 1 Sam 1,1). Inoltre, se 6-7, almeno nella sostanza venivano subito prima di 1,19, ci sarebbe stata una buona sequenza: il v. 7 dice che Giovanni il Battista venne come un testimone per render testimonianza, e 19 ss. presenta la sua testimonianza e le circostanze in cui essa fu data. In tali circostanze la strana espressione *render testimonianza alla luce* ha più senso. Ordinariamente, la luce può essere vista e non c'è bisogno che qualcuno le renda testimonianza; ma in 19 ss. si tratta di rendere testimonianza davanti a quelli che sono ostili e che non hanno ancora veduto Gesù«.

⁶⁹ Juan José BARTOLOMÉ, Potreba pozivanja. Ivanov Isus kao uzor, u: *Kateheza*, 33 (2011.) 1, 52.

je jedini od svih proroka pokazao Jaganjca koji oduzima grijehe svijeta«, čitamo u predslavlju njegova liturgijskoga blagdana. Oni koji slušaju njegovo propovijedanje postavljaju si pitanja o Kristu, možda samo neizravno, pitajući se nije li sam Ivan očekivani Mesija. Ivan Krstitelj ne dopušta da se glas miješa s onim što glas naviješta, on sam je majstor u prepoznavanju Kristova glasa i prije svega u tome da svoje učenike vodi da prepoznaju iščekivanog Mesiju. Znanje koje Krstitelj ima o Isusu ne prolazi normalnim putovima ljudskih odnosa. Zapravo Evanđelja ne odaju dojam nikakvog posebnog kontakta između Isusa i Ivana ni prije ni nakon susreta na rijeci Jordanu. Njegovo poznavanje Krista je u skladu s Pismima: prepoznavanje znakova vremena, molitve, uključenosti u povijest spasenja, on je dijete vjere Zaharije i Elizabete, skoro rođen u hramu i od utrobe ima Isusa kao referentnu točku za svoj rast. Ovdje se podrazumijeva potpuno poznavanje Krista kroz koje Krstitelj postaje glas koji za svoj sadržaj ima Isusa kao Riječ.⁷⁰ I zatim, u krštenju se konačno odvija susret između Isusa i Ivana kroz scenu izgrađenu kao sinteza svih elemenata koji služe za identificiranje identiteta njih dvojice, Isusa kao Mesije i Ivana kao njegovog prethodnika.

Čitanje Krstiteljeva lika iz perspektive poziva dovodi nas do zaključka: Ivan Krstitelj je onaj koji zna prepoznati Kristovu prisutnost usred naroda koji ga okružu-

⁷⁰ Ovo poznavanje izraženo je kroz živopisnu sliku djetetovog igranja u utrobi njegove majke Elizabete: *Gledaj samo! Tek što mi do ušiju doprije glas pozdrava tvojega, zaigra mi od radosti čedo u utrobi* (Lk 1,44).

je na obali rijeke. Prepoznavanje Isusa i ukazivanje na njega javlja se kao sposobnost koja proizlazi iz života obilježenog siromaštvom, molitvom i iskustvom u pustinji. Ivan se ističe kao živ, značajan, iskren i hrabar glasnik. Jedan od načina kako je predstavljen je i kao glas koji više među pustinjanskim dinama (usp. Iv 1,23). Ivan je pažljiva osoba, sposobna vidjeti dalje od očitošti. Ivan je sposoban naznačiti najvećeg učitelja i druge dovesti do njega. Naposljetku, Ivan je čovjek slobodan prvotno od samoga sebe, ali i od pravila svijeta iz kojega dolazi, a ta ga sloboda čini Kristovim pretečom ne samo u kronološkom nego i sadržajnom smislu. Ivan nije posljednji od proroka koji ukazuje na Mesiju, ali je jedini. Ivan je čovjek koji izražava riječi pune osjetljivosti i ljudskog bogatstva govoreći o Kristu. On je taj koji započinje hod radosne vijesti, evanđelja, i ukazuje na Isusa kao početak tog puta.⁷¹ Dok sinoptička evanđelja donose izvještaje o Isusovom krštenju kod Ivana (usp. Mk 1,9-11) i kušnje u pustinji (usp. Mk 1,12-13), Ivanovo evanđelje započinje pozivom učenika kao prvim povijesnim ostvarenjem Isusa iz Nazareta.⁷² Poziv prvih učenika događa se upravo zbog Krstiteljeva posredništva o čemu Ivan i govori u nastavku svoga evanđelja.

⁷¹ Usp. Giuseppe DE VIRGILIO (ur.), *Dizionario Biblico della Vocazione*, Roma, 2007., 391-398.

⁷² Usp. Juan José BARTOLOMÉ, *Potreba pozivanja*. Ivanov Isus kao uzor, 50.

2.4. Izvještaj/i o pozivu u Iv 1,35-51

Prvo poglavlje Ivanovog evanđelja nakon svjedočanstva o Ivanu Krstitelju, točnije tekstualna cjelina Iv 1,35-51 kombinira se sa svjedočanstvom Ivana Krstitelja i ima za cilj pokrenuti lančanu reakciju koja će dovesti Ivanove učenike do Isusa, čineći ih njegovim učenicima. Kao što spominje r. 7 Ivanovog proslova⁷³, preko Ivana Krstitelja ljudi počinju vjerovati. Za razliku od sinoptičkih evanđelja koja spominju da se poziv prvih učenika odvija na obali Galilejskog jezera, gdje dva para braće love ribu, četvrto evanđelje prvotni trenutak poziva smješta u Betaniju u Transjordaniji gdje je boravio Krstitelj sa svojim učenicima i zatim se radnja premješta u Galileju. Sinoptička evanđelja spominju četvoricu učenika: Šimuna, Andriju, Jakova i Ivana, a Četvrto evanđelje spominje petoricu: Andriju, neimenovanog učenika, Šimuna, Filipa i Natanaela. U sinopticima Isus izravno poziva učenike, dok u četvrtom evanđelju poziv dolazi i preko posrednika (Ivana Krstitelja, Andrije, Filipa). Četvrti evanđelist duboko je preobrazio povijesni element tradicijske građe. S jedne strane priče su monotone i shematizirane, prikazane siromašnim i stereotipnim rječnikom, a s druge strane, bilježimo prisutnost konkretnih i živih detalja, koji kao da su odjek sjećanja preuzetih iz života. Evanđelist je istražio teološko značenje epizoda, razrađujući ih prema različitoj povijesnoj situaciji koja je nastala za kršćanske zajednice u svjetlu

⁷³ On dođe kao svjedok da posvjedoči za Svjetlo da svi vjeruju po njemu.

Kristove proslave.⁷⁴ Evandelist je u ovome progresivan, ali teološki snažan. Nakon što je Ivan izvršio svoje poslanje i predstavljen je kao svjedok koji je *vidio* (usp. Iv 1,32-34), sada *otkriva* Isusa koji mu ide ususret, idući od Boga prema ljudima.⁷⁵ Međutim, čak i ako postoje povijesni podaci u osnovi Ivanovog izvještaja, oni su reorganizirani prema teološkoj orijentaciji.

Promatrajući cjelinu uvodnih poglavlja Ivanovog evanđelja, možemo reći da Iv 1,35-51 i 2,1-11 nude sažetak govora o kršćanskome pozivu. Vrhunac ove tekstualne cjeline je postignut u Iv 2,11 gdje učenici, nakon što je Isus očitovao svoju slavu, vjeruju u njega. Baš kao što Ivan Krstitelj nudi čitatelju bogatu kristologiju kroz vlastito svjedočanstvo, tako i perikopa 1,35-51 preko učenika pruža svjedočanstvo o Isusu koje tvori još bogatiju kristologiju. Isus, predstavljen i *otkriven* kao Jaganjac postaje motivom nasljedovanja (1,35-37) čime je jasno da Krstiteljevo svjedočanstvo prethodi pozivu prvih učenika. Ovime »započinje povijest vjere, ta ljudska pustolovina otkrivanja Isusova osobnog misterija koja se, prema Ivanovoj shemi, i ovdje odvija u dva dana (Iv 1,35-42.43-51) i prolazi kroz razne etape«⁷⁶, od svjedočanstva, preko susreta, sve do poziva i odluke za nasljedovanjem.

⁷⁴ Usp. Agostino FAVALE (ur.), *Vocazione comune e vocazioni specifiche*, 181.

⁷⁵ Usp. Juan José BARTOLOMÉ, *Potreba pozivanja*. Ivanov Isus kao uzor, 52.

⁷⁶ *Isto*, 52.

Kao i svaka druga perikopa kod Ivana i sinoptika, naš izvještaj o pozivu također ima teološku svrhu. Isus bira svoje učenike iz skupine Krstiteljevih učenika. Ovo je povijesna činjenica o kojoj svjedoči odjek Djela apostolskih⁷⁷, odnosno da su se prvi učenici sjedinili s Isusom u trenutku njegova krštenja. Tekst koji ćemo predstaviti zauzima vrijeme od dva dana, što je posebno naglašeno u rr. 35 i 43 (ἐπαύριον – *epaurion*; sutradan)⁷⁸. Svaki dan dolazi do postupnog produbljivanja razumijevanja i sve dublje svijesti o tome koga učenici slijede. Kompozicija perikope uključuje dva prizora koji sadrže dva para poziva: Isusov susret s Andrijom, neimenovanim učenikom i Šimunom (1,35-42) te poziv Filipa i Natanaela (1,43-50). Izvještaj završava posljednjom rečenicom u r. 51. Ova podjela može se čitati i kroz simetričnu kompoziciju:⁷⁹

⁷⁷ Usp. Dj 1,21-23.

⁷⁸ I u r. 29 se nalazi ista vremenska odrednica, dok se u Iv 2,1 govori o »trećem danu«, čime je moguće napraviti poveznicu s početkom Knjige postanka i izvještajem o stvaranju, prema čemu bi se i poziv mogao povezati s novim stvaranjem. Za više o značenju vremenskih odrednica u ovome dijelu Ivanova evanđelja vidi Herman STRATHMANN, *Il vangelo secondo Giovanni*, Brescia, 1973., 89-90.

⁷⁹ Usp. Marco ADINOLFI, *L'apostolato dei Dodici nella vita di Gesù*, Cinisello Balsamo (MI), 1985., 46-51.

a. *Isus susreće nekoga*

³⁵ Sutradan opet stajaše
Ivan s dvojicom svojih
učenika.

⁴³ Sutradan naumi Isus
poći u Galileju.

³⁶ Ugleda Isusa koji je
onuda prolazio i reče:
»Evo Jaganjca Božjega!«

³⁷ Te njegove riječi čula
ona dva njegova učenika
pa pođoše za Isusom.

Nađe Filipa

b. *Dijalog*

³⁸ Isus se obazre i vidjevši
da idu za njim, upita ih: »Što
tražite?« Oni mu rekoše:
»Rabbi« – što znači:
»Učitelju – gdje stanuješ?«

c. *Poziv*

³⁹ Reče im: »Dođite i
vidjet ćete.« Pođoše dakle i
vidješe gdje stanuje i
ostadoše kod njega onaj dan.
Bila je otprilike deseta ura.

i reče mu: »Pođi
za mnom!«

d. Informacije o pozvaniku

⁴⁰ Jedan od one dvojice, koji su čuvši Ivana pošli za Isusom, bijaše Andrija, brat Šimuna Petra.

⁴⁴ Filip je bio iz Betsaide, iz grada Andrijina i Petrova.

rr. 41-42

B

rr. 45-50

a. Učenik susreće prijatelja

⁴¹ On najprije nađe svoga brata Šimuna

⁴⁵ Filip nađe Natanaela

b. Svjedoči o Isusu

te će mu: »Našli smo Mesiju!« – što znači »Krist – Pomazanik«.

i javi mu: »Našli smo onoga o kome je Pisao Mojsije u Zakonu i Proroci: Isusa, sina Josipova, iz Nazareta.«

⁴⁶ Reče mu Natanael: »Iz Nazareta da može biti što dobro?«

c. *Dovodi prijatelja k Isus*

⁴² Dovede ga Isusu, Kaže mu Filip: »Dodi i
vidi.«

d. *Isus novopozvanome daje »ime«*

a Isus ga pogleda i reče: ⁴⁷ Kad Isus ugleda gdje
»Ti si Šimun, sin Ivanov!
Zvat ćeš se Kefa!« – što Natanael dolazi k
znači »Petar – Stijena«. njemu, reče za njega:
»Evo istinitog Izraelca
u kojem nema
prijevare!«

e. *Dijalog*

⁴⁸ Kaže mu Natanael: »Odakle
me poznaješ?«
Odgovori mu Isus: »Vidjeh te
prije negoli te Filip pozva, dok
si bio pod smokvom.«
⁴⁹ Nato će mu Natanael:
»Učitelju, ti si Sin Božji! Ti kralj
si Izraelov!« ⁵⁰ Odgovori mu
Isus: »Stoga što ti rekoh: 'Vidjeh
te pod smokvom, vjeruješ. I više
ćeš od toga vidjeti!«

C

Zaključak

⁵¹ I nadoda: »Zaista, zaista, kažem vam: gledat ćete otvoreno nebo i anđele Božje gdje uzlaze i silaze nad Sina Čovječjega.«

Isusov dijalog s učenicima otvara prvu i drugu scenu, a »dodi i vidi« prve scene (r. 39) podudara se s »dodi i vidi« druge (r. 46)⁸⁰. Još jedan element koji treba uzeti u obzir je to da Ivan koristi glagolske imenice. Perikopa je obilježena nekim karakterističnim glagolima Četvrtog evanđelja, koji tumače i čovjekovu srdačnu dobrodošlicu prema Božjem daru ljubavi u Isusu Kristu (*prebivati*) i nadvladavanje izgleda kako bi se dotaklo dubine bića (*vidjeti*), i ne-slučajni susret koji produžuje susret do otkrivanja i intenzivnog opažanja neke stvarnosti (*naći*), te prijanjanja vjere uz Isusovu osobu (*pratiti*). Tako Andrija i neimenovani učenik (možda Ivan?)⁸¹ pitaju Isusa gdje živi (r. 38) i, nakon što su ga

⁸⁰ »Questa pericope è bipartita, come mostrano le due indicazioni temporali dei vv. 35 e 43. Il tema ora è il seguente: in che modo Gesù *trova* i suoi primi discepoli. Dapprima sono due discepoli di Giovanni che seguono Gesù (vv. 35-39), e uno di questi, Andrea, conduce da Gesù suo fratello Simone (vv. 40-42). Il giorno seguente, lo stesso Gesù trova Filippo, il quale a sua volta porta da Gesù Natanaele (vv.43-51). Questa parte si conclude con la parola del v. 51 che, evidenziata in modo speciale dall'*Amen, amen* che la introduce«; Ulrich WILCKENS, *Il vangelo secondo Giovanni*, Brescia, 2002., 67.

⁸¹ »Može se zamisliti da se u anonimnosti tog učenika koji se ne odvaja od Isusa i daje prednost suživotu pred svjedočenjem, krije lik ide-

vidjeli (r. 39), *ostaju* s njim (r. 39). Krstitelj *gleda* u Isusa (r. 36); Isus *gleda* u Petra (r. 42); *vidi* prvu dvojicu učenika (Andriju i onog drugog) kako ga slijede (r. 38); *vidi* Natanaela kako mu dolazi u susret (r. 47) i govori mu da ga je već *vidio* pod smokvom (r. 48-50). Poziva Andriju i Ivana da *vide* gdje on živi (r. 39) i uvjerava učenike da će *vidjeti* nebo otvoreno i Isusovu slavu (r. 51). Andrija i Ivan *vide* gdje Isus živi (r. 39), a Filip potiče Natanaela da *vidi* Isusa (r. 46). Andrija *nalazi* svog brata (r. 41) i povjerava mu da je *našao* Mesiju (r. 41); Isus *nalazi* Filipa (r. 43). Filip *pronalazi* Natanaela (r. 45) i objavljuje mu da je *pronašao* onoga o kome Mojšije i Proroci govore (r. 45). Andrija i Ivan *slijede* »Jaganjca Božjeg« (rr. 37.38.40). Isus zapovijeda Filipu da ga *slijedi* (r. 43). Ukratko, možemo reći da je ovaj izvještaj o pozivu isprekidan svjedočanstvom, pozivom na učenje i samim učenjem.

U izvještaju je vrlo važno svjedočanstvo Krstitelja koji potiče svoju dvojicu učenika da postanu Isusovi učenici. Ovo radosno svjedočanstvo *novih* Isusovih učenika omogućuje Andriji da odvede svog brata Šimuna k Mesiji, a Filipu da odvede svog prijatelja Natanaela do onoga s kime su se ispunili Zakon i proroci. Poziv na nasljedovanje stoga može biti posredovan, poput onog svojstvenog u riječima »evo Jaganjca Božjeg«, a može biti i poziv da se dođe i vidi ili pak poziv može izravno

alna učenika, koji će ga uvijek pratiti nikada ga ne zaniijekavši (Iv 18,15; 19,26) te će ga prepoznati živoga i prvi povjerovati kod groba (Iv 20,8).«; Juan José BARTOLOMÉ, Potreba pozivanja. Ivanov Isus kao uzor, 54, nota 12.

uputiti Isus (kao onaj Filipu). Nasljedovanje se sastoji u gledanju, prepoznavanju otajstva Isusove osobe, u prebivanju u prisnom zajedništvu s njime i svjedočenju za njega.⁸²

Završni redak (r. 51) izvučen iz konteksta čini se kao urednički dodatak, ali nije posve sigurno. Brown tvrdi da »čak i ako se izričaj izvorno odnosio na uskrsnuće i paruziju, nema razloga ne misliti da se također odnosi na ono gdje se sada nalazi, budući da vizija iz r. 51 nije ništa udaljenija od obećanja vizije spomenute u r. 50. Da bismo razumjeli r. 51 u njegovom sadašnjem slijedu, moramo tražiti figurativno značenje koje se može ispuniti u neposrednoj budućnosti poslanja, upravo kao što se r. 50 ispunjava u Kani«⁸³. Pozivajući se na Jakovljevan⁸⁴, Isus najavljuje da će učenici kroz njegov ovozemaljski život doživjeti neposredan kontakt s Bogom jer je on vrata nebeska, Božji šator među ljudima, mjesto prisutnosti nebeske milosti na zemlji.⁸⁵

Čitajući Iv 1,35-51 vidimo da su prikazane dvije vrste poziva, jedan koji dolazi izravno od Isusa, a drugi koji se ostvaruje kroz svjedočanstvo trećih strana (Ivan Krstitelj i dva učenika koje je Krist već pozvao, Andrija i Filip). Dva poziva, onaj izravni i onaj posredovani, nalaze se na istoj razini i završavaju izravnim susretom

⁸² Usp. Marco ADINOLFI, *L'apostolato dei Dodici nella vita di Gesù*, 50.

⁸³ Raymond E. BROWN, *Giovanni. Commento al Vangelo spirituale*, 118-119.

⁸⁴ Usp. Post 28,12.

⁸⁵ Agostino FAVALE (ur.), *Vocazione comune e vocazioni specifiche*, 184.

s Kristom. Prijanjanje uz Krista događa se kroz čin vjere. Naime, perikopa je puna kristoloških titula (Rabbi, Sin Božji, onaj o kojem govore Mojsije i proroci, kralj Izraela, Mesija)⁸⁶. Četvrti evanđelist, s ovom kristološkom orijentacijom, predstavlja nam uzor kršćanskog poziva. Poziv pretpostavlja otkrivanje Isusova otajstva, podrazumijeva ulazak u zajednicu koju je Isus podigao uz posredovanje onih koji su u njega već povjerovali. Za evanđelista, učenik je onaj koji prihvaća svjedočanstvo vjernika, slijedi Isusa, traži ga, približava mu se, prebiva s njim i zauzvrat pridobiva druge ljude za vjeru. Pojam poziva prikazan je u svjetlu potrebe kršćanske zajednice koja vjeruje u proslavljenog Gospodina i vodi druge da vjeruju u Njega.⁸⁷ Cijeli proces posredničkog poziva mogao bi se sažeti u riječima: vidjeti, ostati, svjedočiti, koje u Četvrtom evanđelju imaju vrlo bogato značenje, ali i u samome pozivu. Vidjeti ili čuti je prvi element koji treba prepoznati u pozivu, zatim slijedi boravak u toj milosti poziva i u konačnici svjedočiti doživljeno da bi od pozvanika postao onaj koji posreduje u pozivu drugoga.

⁸⁶ »Mesijanskim nazivima koje su drugi nabrojali, Isus svečano dodaje (*zaista, zaista, kažem vam*: Iv 1,51; 5,19.24.25; 6,26.32.47.53; 8,34.51.58; 10,1.7; 12,24; 14,16.20.21; 14,2; 16, 20.23) formulu *Sin Čovječji* i prikriveno obećanje upućeno cijeloj skupini (*vi*, usp. Iv 1,14.16-18): još preostaju mnogo veće stvari koje treba vidjeti (Iv 1,50; usp. 5,20). Onima kojima je udijeljena početna vjera bit će dano da u Isusu priznaju zemaljsko mjesto; onaj tko ga je susreo, susreo je Božje mjesto na zemlji.«; Juan José BARTOLOMÉ, *Potreba pozivanja*. Ivanov Isus kao uzor, 56.

⁸⁷ Usp. *Isto*, 184-185.

Excursus:

Svadba u Kani - ispunjenje poziva učenika (Iv 2, 1-11)

U izvještaju iz Kane vidljiva je jedna posebna dimenzija Isusovog poziva, a to je dimenzija slavlja. Onaj koji odgovori na Isusov poziv, sudjeluje u mesijanskome slavlju radosti. Prethodni izvještaj kulminira u najavi nadolazećeg očitovanja Sina Čovječjeg (usp. Iv 2,11) u kojem će se susresti nebo i zemlja. Evanđelist ne ukazuje da čudo u Kani treba povezati sa znakovima koji slijede, ali ga povezuje (r. 1) s onim što prethodi, u odnosu na poziv učenika⁸⁸. Naglašavajući reakciju vjere od strane učenika, evanđelist pokazuje da nije zaboravio temu učenitva, koja je predložena u prvome poglavlju. Iako Isusa ne prepoznaju u njegovoj funkciji Mesije, posredništvom onih koji su prisutni na svadbi (nadasve Marije)⁸⁹, svi prisut-

⁸⁸ Vidi notu 78.

⁸⁹ Zanimljiva je opaska koju navodi Bartolomé govoreći da je Isus mogao načiniti prvo čudo i pretvoriti znatiželjne sljedbenike u učenike koji vjeruju zato što ih je poveo onamo gdje je bila njegova majka; Juan José BARTOLOMÉ, Potreba pozivanja. Ivanov Isus kao uzor, 61. Primjećuje De Virgilio: »L'ora della gioia messianica è iniziata con la Madre, la donna del dono. Così Maria può dire ai diaconi: „fate quello che egli vi dirà“. E queste sono le ultime parole di Maria in tutto il vangelo, come un *programma di vita* per i credenti. Ora parla Gesù, evocando il rito dell'alleanza sinaitica (Es 19-24): i diaconi seguono le sue indicazioni, riempiono l'acqua fino all'orlo delle giare (l'idea del compimento), attingono e portano in tavola. L'acqua diventa *vino bello*! Nessun segno spettacolare, nessun gesto eclatante: la festa deve continuare nel migliore dei modi. Il Figlio e la madre *scompaiono* dentro la vita di una giovane coppia di sposi

ni će povjerovati u njega, jednako kao i njegovi učenici. Vjera tako ostaje kulminacijski trenutak učenitva započetog u 1,37. Ono što učenici vide u Kani je ispunjenje obećanja iz 1,50 (i 51). Svrha događaja u Kani je potvrditi ispunjenje Saveza između Boga i Izraela i stoga ostvarenje očekivanja i obećanja. Mesija, koji je najavljen i prepoznat u 1,35-51, okuplja svoju zajednicu učenika oko svadbene gozbe, slike i prisutnosti posljednjih vremena⁹⁰.

che ha diritto ad essere felice. La dimensione vocazionale dell'episodio si colloca nell'orizzonte della mariologia giovannea (cf, Gv 19,25-27)»; Giuseppe DE VIRGILIO (ur.), *Dizionario Biblico della Vocazione*, 514.

⁹⁰ Usp. Raymond E. BROWN, *Giovanni. Commento al Vangelo spirituale*, 137.

3. Svjedočanstvo Pavlova poziva

U kontekstu osobnog potvrđivanja, unutar farizejskog judaizma, smješta se poziv Pavla, čovjeka pozvanog da postane apostol nakon potresnog događaja na putu za Damask. Ono što se bilježi o tome događaju apostol je izrazio koristeći se jezikom specifičnim za poziv i objavu. Događaj u Damasku prikazan je kao susret s uskrslim Kristom gdje se prekida život revnog fanatika Pavla za Zakon da bi započeo život apostola evanđelja. Riječ je, dakle, o pozivu, ali vrlo jedinstvenom pozivu, koji Pavao ne može pripisati sebi, već ga povezuje s otkrivajućim (epifanijskim) susretom s Kristom. Stoga se sva teologija poziva kod Pavla mora čitati kroz ključ poziva i to na dvije razine: kroz objavu samoga Krista (objektivna epifanija koja se proteže u povijest) do Pavlovog istinskog profila (subjektivna epifanija).

3.1. Pavao: poziv ili obraćenje?

Na putu za Damask Pavao od progonitelja Crkve postaje Kristov apostol. Događaj koji leži u ishodištu njegova poziva nosi različite nazive: obraćenje, poziv, objava, prosvjetljenje, viđenje na putu za Damask. Zapravo, među svim ovim izrazima najistaknutiji i najučestaliji pojam je obraćenje. Moramo se stoga zapitati je li to pravi izraz ili nije?

Pavao ne govori lako o sebi, ali svjedočanstva iz njegovih poslanica mogu nam pomoći da se približimo Pavlovom životnom pozivu. Njegova životna priča sadržava jedan suzdržan ton govora o novome iskustvu koje mora biti popraćeno teološkim spoznajama. Svaki put kada Pavao govori o susretu s Gospodinom koji je u izvoru njegova identiteta kao apostola, on nikada ne koristi izraz »obraćenje«⁹¹, nego radije govori o pozivu, o iznenadnom zovu, o tajanstvenom događaju koji ga je zahvatio i oblikovao.

U odnosu na temu o kojoj je ovdje riječ, događaj iz Damaska pronalazimo čak tri puta u Djelima apostolskim uz značajna odstupanja (Dj 9,1-20; 22,3-21; 26,9-23). Ta se odstupanja trebaju marljivo proučiti da bi se uočio naglasak na promjeni koja se odvila u Pavlu. Drugim riječima, događaj pred Damaskom ključan je za razumijevanje Pavlovog poziva i poslanja. Iz toga razloga, donosimo tekst ova tri izvještaja radi boljeg razumijevanja samog događaja.

⁹¹ Riječi μετάνοια, μετανοεῖν ili στρέφειν, ἐπιστρέφειν upućuju na preustroj ponašanja (usp. Rim 2,4; 2 Kor 7,9-10) ili promjenu pogreške (usp. 2 Tm 2,25), što se ne može primijeniti na Pavlov događaj.

	Dj 8,3; 9,1-20	Dj 22,3-21	Dj 26,9-23
INFORMACIJE O PAVLOVOM PROGONU KRŠĆANA	8 ³Savao je pak pustošio Crkvu: ulazio je u kuće, odvlačio muševе i žene i predavao ih u tamnicu. 9 ¹Savao pak, sveudilj zadahnut prijetnjom i pokoljem prema učenicima Gospodnjim, pođe k velikomu svećeniku, ²zaista od njega pisma za sinagoge u Damasku, da sve koje nađe od ovoga Puta, muševе i žene, okovane dovede u Jeruzalem.	³»Ja sam Židov, rođen u Tarzu cilicijskom, ali odrastao u ovom gradu, do nogu Gamalielovih odgojen točno po otačkom Zakonu; bijah revnitelj Božji kao što ste svi vi još danas. ⁴Ovaj sam Put na smrt progonio, u okoline bacao i predavao u tamnice muševе i žene, ⁵kako mi to može posvjedočiti i veliki svećenik i sve stariješinstvo. Od njih sam i pisma dobio za braću u Damasku pa se zaputio da i one ondje okovane dovedem u Jeruzalem da se kazne.«	⁹»Pa i ja sam nekoć smatrao da mi se svim silama boriti protiv imena Isusa Nazarećanina. ¹⁰To sam i činio u Jeruzalemu: mnoge sam svete, pošto od velikih svećenika dobih punomoć, u tamnice zatvorio, dao svoj glas kad su ih ubijali ¹¹; po svim ih sinagogama često mučenjem prisiljavao psovati i, prekomjerno bijesan na njih, progonio sam ih čak i u tuđim gradovima.« ¹²»Radi toga pođoh u Damask s punomoći i ovlaštenjem velikih svećenika

	Dj 8,3; 9,1-20	Dj 22,3-21	Dj 26,9-23
	³Kad se putujući približi Damasku, iznenada ga obasja svjetlost s neba.	⁶»Dok sam tako putovao i približavao se Damasku, s neba me oko podneva iznenada obasja svjetlost velika.	¹³kadli u pol bijela dana na putu vidjeh, kralju, kako s neba svjetlost od sunca sjajnija obasja mene i moje suputnike.
	⁴Sruši se na zemlju i začu glas što mu govoraše: »Savle, Savle, zašto me progoniš?»	⁷Sruših se na tlo i začuh glas što mi govoraše: 'Savle, Savle, zašto me progoniš?'	¹⁴Pošto popadasmo na zemlju, začuh glas što mi govoraše hebrejskim jezikom: 'Savle, Savle, zašto me progoniš? Teško ti se protiv ostana praćakati.'
IZVJEŠTAJ O SUSRETU S KRISTOM	⁵On upita: »Tko si, Gospodine?« On će: »Ja sam Isus kojega ti progoniš!	⁸Ja odgovorih: 'Tko si, Gospodine?' Reče mi: 'Ja sam Isus Nazarećanin koga ti progoniš.' ⁹Oni koji bijahu sa mnom svjetlost doduše primijetiše, ali ne čuše glasa Onoga koji mi govoraše. ¹⁰Rekoh nato: 'Što mi je činiti, Gospodine?' Gospodin će mi: 'Ustani, pođi u Damask i ondje će ti se reći što ti je određeno učiniti.'	¹⁵Ja odvratih: 'Tko si, Gospodine?' Gospodin će mi: 'Ja sam Isus koga ti progoniš!' ¹⁶Nego ustani, na noge se jer zato ti se ukazah

	Dj 8,3; 9,1-20	Dj 22,3-21	Dj 26,9-23
	⁷Njegovi suputnici ostadoše bez riječi: čuli su doduše glas, ali ne vidiješe nikoga. ⁸Savao usta sa zemlje. Otvorenih očiju nije ništa vidio pa ga povedu za ruku i uvedu u Damask. ⁹Tri dana nije vidio, nije jeo ni pio. ¹⁰U Damasku bijahu neki učenici imenom Ananija. Njemu u viđenju reče Gospodin: Ananija! On se odazva: »Evo me, Gospodine!« ¹¹A Gospodin će mu: »Ustani, pođi u ulicu zvanu Ravna i u kući Judinoj potraži Tarzazina imenom Savla. Eno, moli se; ¹²i u viđenju vidjeće čovjeka imenom Ananiju gdje ulazi i polaže na nj ruke da bi progledao.« ¹³Ananija odgovori: »Gospodine, od mnogih sam čuo o tom čovjeku koliko je zla tvojim svetima učinio u Jeruzalemu. ¹⁴On ima od velikih svećenika i punomoć okovati sve koji prizivlju ime tvoje.«	¹¹ Kako od sjaja one svjetlosti obnevidjeh, pratiodi me povedoše za ruku te stigoh u Damask.« ¹²»Neki Ananija, čovjek po Zakonu pobožan i na dobru glasu u Židova ondje nastanjenih, ¹³ dođe k meni, pristupi mi i reče: 'Savle, brate, progledaj!' I ja se u taj čas zagledah u nj.	

	Dj 8,3; 9,1-20	Dj 22,3-21	Dj 26,9-23
POSLANJE	¹⁵Gospodin mu odvrati: »Pođi jer on mi je oruđe izabrano da ponesu ime moje pred narode i kraljeve i sinove Izraelove. ¹⁶Ja ću mu uistinu pokazati koliko mu je za ime moje trpjeti.«	¹⁴A on će: 'Bog otaca naših predredi te da upoznaš volju njegovu, da vidiš Pravednika i čuješ glas iz usta njegovih ¹⁵Jer bit ćeš mu pred svim ljudima svjedokom onoga što si vidio i čuo.	da te postavim za poslužitelja i svjedoka onoga što si vidio i što ću ti pokazati. ¹⁷Izbavit ću te od naroda i od pogana kojima te šaljem ¹⁸da im otvoriš oči pa se obrate od tame k svjetlosti, od vlasti Sotonine k Bogu te po vjeri u mene prime oprostjenje grijeha i baštinu među posvećenima.«

	Dj 8,3-9,1-20	Dj 22,3-21	Dj 26,9-23
PAVLOVO KRŠTENJE (DJ 9)/ZVJEŠTAJ O VIĐENJU I PROPOVIJEDANJU U HRAMU (DJ 22; 26) UZ PRIPOVJEDNI ZAKLJUČAK	¹⁷Ananija ode, uđe u kuću, položi na nj ruke i reče: »Savle, brate! Gospodin, Isus koji ti se ukaza na putu kojim si išao, posla me da progledaš i napuniš se Duha Svetoga.« ¹⁸I odmah mu s očiju spade nešto kao ljuske te on progleda pa usta, krsti se ¹⁹i uzevši hrane, okrijepi se. Nekoliko dana provede s učenicima u Damasku ²⁰te odmah stade po sinagogama propovijedati Isusa, da je on Sin Božji.	¹⁶I što sad oklijevaš? Ustani, krsti se i operi grijeha svoje, prizivljuči Ime njegovo!« ¹⁷»Pošto se vratio u Jeruzalem, dok sam se jednom molio u Hramu, padoh u zanos ¹⁸i vidjeh Gospodina gdje mi govori: 'Pohiti, žurno izađi iz Jeruzalema jer neće primiti tvoga svjedočanstva o meni.' ¹⁹Ia rekoh: 'Gospodine, oni znaju da sam ja u tamnice bacao i bičevao po sinagogama one koji vjeruju u te. ²⁰I dok se proljevala krv Stjepana, svjedoka tvoga, i ja sam ondje stajao i odobravao te čuvao haljinu onih koji ga ubijahu.' ²¹Nato mi reče: 'Pođi jer ću te poslati daleko k poganima!«	¹⁹»Otada, kralju Agripa, ne bijah neposlušan nebeskom viđenju. ²⁰Nego najprije onima u Damasku pa onda i u Jeruzalemu, svoj zemlji židovskoj i poganima navješćivah da se pokaju i obrate k Bogu i čine djela dostojna obraćenja. ²¹Zbog toga me Židovi uhvatiše u Hramu i pokušашe ubiti. ²²Ali s pomoću Božjom sve do dana današnjega svjedočim, evo, malu i veliku, ne govoreći ništa osim onoga što Proroci govorahu i Mojsije da se ima zbiti: ²³da će Krist trpjeti i da će on, prvoukrsli od mrtvih, svjetlost navješćivati narodu i poganima.«

Prvi izvještaj u Djelima apostolskim (Dj 9,1-19) izvještava o činjenicama samog događaja, naglašavajući Pavlov iznenadni poziv na apostolat. On se odvija u vrhuncu njegove službe progonitelja Isusa Krista i onih na tome *Putu* (9,2.4-5), a božanska mu objava naviješta da je izabran da javno naviješta ime Isusovo pred poganima i sinovima Izraelovim (9,15). Drugi izvještaj (22,1-21) stavljen je u usta samom Pavlu u drugačijim dramatičnim okolnostima: rimski upravitelj ga je uhitio da ga spasi od gomile Židova koji ga žele raskomadati. Sada pod smrtnom prijetnjom i podvrgnut batinama, Pavao glasno svjedoči svojim progoniteljima svoje poslanje prema poganima (22,21). Treći put je ponovno Pavao koji govori, sada u miru zatočeništva u Cezareji, u prisutnosti rimskog upravitelja Festa i dvojice njegovih židovskih gostiju, a to su kralj Agripa II. i njegova sestra Berenika. U ovom trenutku Pavao je službeno sam svoj zagovornik (26,1), a značenje onoga što govori je davanje izvještaja o svom pravnom položaju prema Židovima i rimskoj vlasti, ističući, prema obojici, izravno vjerski razlog njegovog zatvaranja i njegove žalbe Cezaru, a to je nebeska vizija zbog koje je poslan naviještati Krista.⁹² Pavao se predstavlja kao onaj koji je poslan otvoriti oči Židovima i poganima, kako bi se obratili od tame k svjetlu (26,18).

Osim navedena tri izvještaja iz Lukinog pera, Pavao o ovome događaju govori nekoliko puta u svojim poslanicama: 1 Kor 9,1-18; 15,1-11; 2 Kor 4,6; Gal 1,11-

⁹² Usp. Luigi PADOVESE, *Atti del I Simposio di Tarso su s. Paolo apostolo*, Roma, 1993., 57-58.

17; Fil 3,2-17; Ef 3,1-13; 1 Tim 1,11b-17. Prema informacijama koje u poslanicama nalazimo, događaj pred Damaskom bi se mogao protumačiti na više načina, jer svaki put ga tumači ovisno o motivima i primateljima poslanice. Govoreći o događaju pred Damaskom, opisuje ga kao:⁹³

- 1) proročki poziv i eshatološku objava Sina Božjega (Gal 1,15-16);
- 2) stvaranje svjetla (2 Kor 4,6);
- 3) viđenje proslavljenoga Krista (1 Kor 9,3; 15,6);
- 4) obraćenje i okretanje ljestvice vrjednota (Fil 3,7.12);
- 5) objavu Božjega spasiteljskoga nauma (Ef 3,3);
- 6) spašenost grješnika od kojih je prvi on - Pavao (1 Tim 1,15).

Iz svega navedenoga, postavlja se pitanje: što se onda točno dogodilo pred Damaskom. Primjećujemo da ovi izvještaji ne govore o obraćenju, nego da poseban naglasak stavljaju na Pavlovo poslanje. Iako se glagol »obratiti« nalazi u trećem izvještaju Djela apostolskih⁹⁴, on se ne odnosi na Pavla, već na pogane i Židove. Jezik kojim se opisuje događaj pred Damaskom ne ukazuje na točno mjesto ni na vremenski trenutak, niti se koristi jezik obraćenja. Pavao u autobiografskim opisima koristi rječnik povezan s pozivom (Gal 1,15) i objavom

⁹³ Usp. Marinko VIDOVIĆ, *Pavlovski spisi. Uvod i osnove tumačenja*, Split, 2007., 32-38.

⁹⁴ Imenica ἐπιστροφή (epistrofē) je *hapax legomenon* u NZ i nalazi se samo u Dj 15,3 za opis obraćenja pogana. Slično se upotrebljava i glagol ἐπιστρέφω – epistrefō (usp. 1Sol 1,9; 2Kor 3,16; Gal 4,9).

(Gal 1,16; usp. 1,12). Ono što je Pavao doživio je pojava Uskrsloga (1 Kor 15,8) kojega je on osobno vidio (1 Kor 9,1). Pavao je u svojim poslanicama uvijek primatelj milosti, a nikada davatelj. U Fil 3,12 kaže da je bio »zahvaćen« ili »zagrabljen« od Krista. U 2 Kor 4,6 upotrebljava pojam iluminacije ili prosvjetljenja koje Luka razvija u svojim izvještajima. Glavni uzorak kojim Pavao opisuje događaj u Gal 1,15-16 sličan je proročkim pozivima Jeremije (usp. Jr 1,5) i Izaije (usp. Iz 49,1.6). Međutim, paradigma proročkog poziva ne objašnjava dovoljno temeljnu promjenu koja se dogodila u Pavlu, ali ostaje jedini način kojim se Apostol služi u svojim opisima. Kršćanstvo je u Pavlovo vrijeme pokret unutar židovstva, stoga reći da je Pavao od progonitelja postao progonjen ne dopušta usvajanje paradigme obraćenja. I model etičkog obraćenja - od grešnika do apostola - u sukobu je s izraženom revnošću sa Zakonom u židovstvu (usp. Gal 1,14; Fil 3,6). Ni obraćenje u smislu vrednota u Pavlovom životu ne objašnjava događaj pred Damaskom – jer njegov izbor za vjerom u Krista ne rađa se zbog razočaranja u židovstvo, nego zbog Kristova prodora u njegov život. Iz svega ovoga proizlazi da je događaj pred Damaskom u isto vrijeme poziv, objava i poslanje.⁹⁵ Riječ je o »pozivu« jer Pavao sam o tome govori, o »objavi« jer je imao viđenje i »poslanju« jer u događaju pred Damaskom prepoznaje zadaću navještaja Isusa Krista kao Sina Božjeg i kao Gospodina.

⁹⁵ Usp. Antonio PITTA, *Paolo, la Scrittura e la Legge. Antiche e nuove prospettive*, Bologna, 2008., 41-45.

Božja inicijativa prema Pavlu naznačena je uz glagol ἀποστέλλειν (*apostellein*), »poslati za apostola«. On je dakle »voljom Božjom pozvan za apostola Krista Isusa« (1 Kor 1,1), a to i sam potvrđuje kada započinje svoje poslanice riječima: *Pavao, apostol* (1 Kor 1,1; 2 Kor 1,1; Gal 1,1; Rim. 1,1.5; Kol 1,1; Ef 1,1; 1 Tim 1,1; 2 Tim 1,1; Tit 1,1) *Isusa Krista* (1 Kor 1,1; 2 Kor 1,1; Kol 1,1; Ef 1,1; 1 Tim 1,1 ; 2,7; 2 Tim 1,1.11; Tit 1,1) *pozvan* (κλητός - *klētos*: 1 Kor 1,1; Rim 1,1), *ne po ljudima niti po čovjeku* (Gal 1,1.11-12)), *već voljom Božjom* (1 Kor 1,1; 2 Kor 1,1; Gal 1,15; Kol 1,1; Ef 1,1; 2 Tim 1,1; Rim 1,10; 1 Tim 1,1; Tit 1,3). Dakle, terminologija obraćenja je u potpunosti isključena i kod Pavla se radi isključivo o pozivu. Događajem pred Damaskom Pavao nam otkriva svoj identitet. Proces koji ga prati od zaslijepljujućeg svjetla na putu za Damask do ponovnog otvaranja očiju krštenjem (Dj 9,4-9.17-19) identificira njegovo potpuno poistovjećivanje s Kristom i navještajem evanđelja za provedbu spasenja. Za Pavla, od tog susreta na putu za Damask, Krist je sve. U iskustvu svoje objave Krist je Pavla neraskidivo povezao s navještajem evanđelja, nakon čega Pavlu njegovo postojanje bez Krista postaje besmisleno.

3.2. Poziv u poslanici Galaćanima

Bez dostupne Pavlove vlastite ispovijesti o pozivu u poslanici Galaćanima, bilo bi teško razumjeti koja je poruka njegova poziva. Pavao kaže:

¹¹ *Obznanjujem vam, braćo: evanđelje koje sam navješćivao nije od ljudi,*

¹² niti ga ja od kojeg čovjeka primih ili naučih, nego objavom Isusa Krista.

¹³ Ta čuli ste za moje negdašnje ponašanje u židovstvu: preko svake sam mjere progonio i pustošio Crkvu Božju

¹⁴ te sam u židovstvu, prerevno odan otačkim predajama, nadmašio mnoge vršnjake u svojem narodu.

¹⁵ Ali kad se Onomu koji me odvoji već od majčine utrobe i pozva milošću svojom, svidjelo

¹⁶ otkriti mi Sina svoga da ga navješćujem među poganima, odmah, ne posavjetovah se s tijelom i krvlju

¹⁷ i ne uzidoh u Jeruzalem k onima koji bijahu apostoli prije mene, nego odoh u Arabiju pa se opet vratih u Damask. (Gal 1,11-17).

Izjave u prva dva retka odnose se na prirodu Pavlova evanđelja koje nije djelo čovjeka, niti primljeno od ljudi, već dolazi od Krista. U ovim prvim redcima Pavao izražava svoje stavove u obrani svog evanđelja koje svoju vrijednost uzima iz istog božanskog podrijetla njegovog evanđelja. Pavlovo evanđelje ne može biti po ljudima jer ga on nije primio od čovjeka, niti ga je neki čovjek poučio, nego »od Isusa Krista, kroz objavu«. Sada se moramo zapitati što znači taj izraz »objave« (ἀποκάλυψις - *apokalypsis*)?⁹⁶

⁹⁶ Franz MUSSNER, *La lettera ai Galati*, Brescia, 1987., 133, nota 119: »Nel AT (LXX) il sostantivo ἀποκάλυψις ricorre solo quattro volte, mentre vi si trova molto spesso il verbo ἀποκαλύπτειν ; ad

Izraz koji se ovdje koristi aludira na ono što slijedi, kao objašnjenje tajanstvenog događaja Apostolovog poziva. Pavao stavlja primanje evanđelja u vezu s događajem koji označava kao »objavu Njegova Sina u meni« (r. 16). Onaj koji djeluje u ovom događaju objave je sam Bog (r. 15), dar objave je »njegov Sin«, a primatelj objave je Pavao. Pavao jasno govori da taj ἀποκάλυψις (*apokalypsis* = objava) u kojoj je on sudjelovao, nije jedna od mnogih, nego odlučujuća, u kojoj je Isus Krist za njega postao temelj i sadržajem njegova evanđelja. Posljedično, objava Isusa Krista je samopriopćenje Boga koji zahvaća u Pavlov život. Kroz nju, činjenica da Bog vodi do spasenja samo kroz Isusa Krista postaje uočljiva Pavlu, primatelju objave (i posljedično prenesena drugima). Objava koju Pavao prima je Božji Sin i koji kao univerzalni temelj spasenja postaje sadržaj evanđelja koje apostol naviješta poganima. Stoga ova ἀποκάλυψις (*apokalypsis*) objavljena riječima postaje za apostola dokaz izvornosti njegova evanđelja. »Iz ovoga je očito i značenje ἀποκάλυψις (*apokalypsis*) koje ne proizlazi toliko iz samog izraza, koliko iz njegovog konteksta upotrebe.

esso corrisponde quasi sempre nel testo Massoretico *gālā*, che è polivalente (senso fondamentale: 'scoprire'). Se si considerano i passi in cui Dio è soggetto di *glh*, risulta che *glh* nell'AT non è diventato qualcosa come un termine tecnico indicante la rivelazione. *Glh* può qualificare il mostrarsi o rivelarsi di Dio in un discorso o in un'azione. Il verbo è così poco vincolato a specifici interventi rivelatori, che oltre alla rivelazione verbale concessa ai profeti (solo raramente) o ad un'apparizione di Dio (Gen 35,7), esso può indicare anche l'agire di Dio nella storia e nel destino di un uomo. Solo nel primo giudaismo e poi nel NT 'scoprire' assume un valore sempre più spesso teologico«.

Ovdje je riječ o *Berufungsgeschehen*, događaju poziva, s obzirom na to da evanđelje, ništa manje od Pavlovog poziva na apostolat, jednako vuče korijen od božanske ἀποκάλυψις (*apokalypsis*)«. ⁹⁷

Nastavljajući elaborirati Pavlove misli, susrećemo se sa snažnim izrazima poput *progoniti*, *preko svake granice*, *pustošiti*, kojima Pavao ne pokušava ublažiti niti opravdati svoju progoniteljsku djelatnost. Naprotiv, ističući da je progonio Crkvu Božju i govoreći o svojoj revnosti za otačke predaje, on pokazuje određeni ponos. ⁹⁸ Njegovo ponašanje »u židovstvu« nije ga pripremalo da postane Kristov apostol, ali činjenica da je to postao, pokazuje da je Bog intervenirao jamčeći tako božansko podrijetlo njegova evanđelja. ⁹⁹ U r. 15 Pavao piše: ὅτε δὲ εὐδόκησεν [ὁ θεὸς] ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιτίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ (*hote de eudokēsen ho theos ho aforisas me ek koilias mētros mou kao kalesas dia tēs haritos autou*). Riječju εὐδόκησεν (*eudokēsen*) misli na Božju dobrohotnost punu ljubavi, ističući tako Božju inicijativu. Povijesni subjekt Damaška nije Isus Krist, nego Bog kao onaj koji prvi posreduje. Iako je Krist taj koji se ukazuje i govori Pavlu, subjekt ove dobronamjernosti i objave je sam Bog. Riječ ἀφορίσας (*aforisas* = izbor) u Svetom pismu ima vjer-

⁹⁷ Luigi PADOVESE, *Atti del II Simposio di Tarso su s. Paolo apostolo*, 81, nota 36.

⁹⁸ U Pavlovom epistolarnom korpusu postoje i druga svjedočanstva koja ovo potvrđuju, kao npr. 1 Kor 15,9; Fil 3,6; 1 Tim 1,13.

⁹⁹ Usp. Albert VANHOYE, *Lettera ai Galati*, Cinisello Balsamo (MI), 2000., 43.

sku pozadinu. Izbor postaje nužna posljedica za spasenje. Izraelski je narod izabran od samog Boga i odvojen od naroda. Tako se čak i Pavao, pozvan i posvećeni za apostola, osjeća *odvojenim* da naviješta Božje evanđelje (Rim 1,1)¹⁰⁰ poput drevnih proroka i sluge Gospodinovog (usp. Iz 49,1). Međutim, također je potrebno prepoznati vrijednost izraza ἐκ κοιλίας μητρός μου (*ek koilias mētros mou*) koji je još u Starome zavjetu označavao slobodni izbor od početka svake ljudske odluke (usp. Ps 6; 21; 70). Bog posebno preuzima svakoga tko je izabran, posvećuje ga za sebe i za svoju službu, osiguravajući mu svoju snagu i zaštitu.

Odvajanje i poziv su diktirani objavom. Objava ili Božje očitovanje koje se spušta i poziv koji vodi prema gore su kao dva aspekta u jednom činu. Poziv je stoga čudo božanske intervencije. Pavao zna da toga nije dostojan, ali u isto vrijeme misli na svoje karakteristično kršćansko biće i na poistovjećivanje svog poziva na vjeru s apostolskim pozivom. Pavao je pozvan prihvatiti očitovanje Krista koje mora odmah potom navijestiti poganima i tu se sve vraća na Božje djelovanje. Po očitovanju Krista Pavao dopire do svoje savjesti i Krist postaje njegovo jedino bogatstvo. Vanjskim očitovanjem (=epifanijom) Pavao upućuje na događaj na putu za Damask, dok unutaršnjim (ἐν ἐμοί - *en emoi*) apostol identificira svoju nutrinu kao mjesto osobnog susreta s Kristom. Ovime »u meni« Pavao izražava unutarnji učinak božanskog djelovanja. Cilj poziva i ovoga Božjeg

¹⁰⁰ Pavao, sluga Krista Isusa, pozvan za apostola, odlučan za evanđelje Božje.

djelovanja jest apostolova vjera i njegovo poslanje među poganima. Krist koji mu je naviješten onaj je kojega on treba naviještati. »Pavao nije jednostavno prisiljen razmišljati o objavi; poziv ga ne izolira u ekstazi, nego mu priopćava poticaj na poslanje (Dj 26,17-20). Odvajanjem od prošlosti, pozivom i objavom, Bog uvijek ima pred očima, zajedno uz Pavla, one koji preko njega moraju doći do priznanja Sina Božjega koji se očituje. Nakon ovog udomaćivanja u njegovu službu, Pavao više ne treba nikakvu legitimaciju«¹⁰¹. Dokazuje se samo autonomija njegova poziva i njegova evanđelja: Pavao ne duguje ništa ljudima, već sve ovisi o primljenoj objavi.

3.3. Druga svjedočanstva o pozivu u Pavlovoj teologiji

Mnogo je tekstova u kojima nam Pavao nudi dragocjene informacije o pozivu na apostolat.¹⁰² Tema poziva pokriva cijeli niz Pavlovih spisa i kada ih pažljivije čitamo otkrivamo da Pavao često govori o pozivu općenito, odnosno o kršćanskome pozivu. S vremena na vrijeme predstavlja stvarnosti i složene vidike događaja poziva, koji ovise o motivaciji i argumentima karakterističnima za pojedinu poslanicu. U svakom slučaju, pomalo je komplicirano nabrajati i izdvajati elemente poziva koji

¹⁰¹ Germano GREGANTI, *La vocazione individuale nel Nuovo Testamento*, 145.

¹⁰² Usp. Agostino FAVALE (ur.), *Vocazione comune e vocazioni specifiche*, 203-209.

su međusobno isprepleteni i tijesno povezani, stoga navodimo samo neke od njih.

Pavlov poziv na apostolsko poslanje, kao i kršćanski poziv, smatraju se rezultatom slobodne Božje inicijative. Potrebno je stoga Bogu koji poziva i zahvaliti:

»Mi pak moramo uvijek zahvaljivati Bogu za vas, braćo od Gospodina ljubljena, što vas je od početka odabrao za spasenje, posvećenjem u Duhu i vjerom u istinu. Da, na to vas pozva po našem evanđelju – na posjedovanje slave Gospodina našega Isusa Krista« (2 Sol 2,13-14).

Bog poziva svakoga prema svome naumu. Riječ je o ponudi poziva koja nije zaslužena, nego je dar od Boga (usp. Ef 2,3-5.8-9). Središnja točka svakoga poziva je Božja ljubav, a odredišna točka Krist. Poziv, apostolski kao i kršćanski, povijesno i otajstveno se kristalizira u Kristu. Govori Pavao:

»Pozvanima pak – i Židovima i Grcima – Krista, Božju snagu i Božju mudrost. Jer lûdo Božje mudrije je od ljudi i slabo Božje jače je od ljudi. Ta gledajte, braćo, sebe, pozvane: nema mnogo mudrih po tijelu, nema mnogo snažnih, nema mnogo plemenitih. Nego lûde svijeta izabra Bog da posrami mudre, i slabe svijeta izabra Bog da posrami jake; i neplemenite svijeta i prezrene izabra Bog, i ono što nije, da uništi ono što jest, da se nijedan smrtnik ne bi hvalio pred Bogom. Od njega je da vi jeste u Kristu Isusu, koji nama posta mudrost od Boga,

i pravednost, i posvećenje, i otkupljenje, da bude kako je pisano: Tko se hvali, u Gospodu neka se hvali» (1 Kor 1,24-31).

Stoljećima otkrivajući skriveni Božji naum, Krist je prodro u univerzalnu povijest čovjeka, te od trenutka poziva svake osobe Krist ulazi u srce osobne povijesti svake osobe koja je pozvana biti (novim postojanjem) u Kristu. Ovo »sedinjenje« s Kristom ostvaruje se u Crkvi po daru Duha, koji je već primljen u krštenju (usp. Ef 1,3-14). Od kršćanina se, nakon krštenja, traži odgovor koji nije konačan, ali se mora posvetiti utvrđivanjem iz dana u dan. Poziv je izvanredan i besplatan dar koji dolazi od Boga (možda i kao onaj koji se dogodio Pavlu na putu za Damask), ali koji se u ljudima konkretno ostvaruje samo uz njihovu suradnju. Snagom Božje i ljudske suradnje i zauzimajući se u vlastitome pozivu na zemlji, svi čimbenici djelovanja moraju se i mogu obnoviti na temelju osobnog poziva. Tako će konačno svatko moći odgovoriti zajedno s Pavlom, apostolom i učiteljem svakoga poziva: »Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist« (Gal 2, 20).

4. Isus Krist kao put, istina i život

Sve dosad navedeno bio bi samo isprazan i neshvatljiv labirint događaja poziva da nije bilo događaja zvanog Krist. Krist je najveći Pozvanik i Pozivatelj. Budući da je u cijeloj biblijskoj tradiciji ishodište svakoga poziva u narodu, a još prije toga u Bogu, u kršćanskoj ekonomiji spasenja susrećemo radikalnu novost: posredovanje Isusa Krista. Upućivanje na Krista postaje bitan korak za razumijevanje spasenjskog događaja poziva. Živa Božja riječ *prevedena* na ljudski jezik postala je uzorom za svaki poziv. Poziv nalazi svoje prvo i konačno značenje u Kristu, jer Kristovu osobu i djelo Bog izabire kao svoju osnovu i tu stvara okruženje u kojem se poziv može ostvariti. Svaki poziv dolazi od Krista i u njemu se ostvaruje. Svaki poziv vezan je uz Krista i sam njegov život može se definirati kao apel. Na temelju te činjenice nemoguće je zamisliti poziv bez Onoga po kojemu su svi pozvani. Danas se ne možemo izravno susresti s Kristom, ali to činimo zahvaljujući daru vjere, po svjedočanstvu Crkve. Moramo se prepustiti Isusu kao putokazu na našem putu prema Damasku, istini koja se otkriva i životu na koji smo pozvani još »od majčine utrobe«. Samo ako se pustimo da nas ova stvarnost vodi do posljednjeg trenutka našeg života, moći ćemo odgovoriti na poziv da budemo pozvani »u Kristu«.

4.1. Ekleziologija

Krist je svjetlo naroda koje obasjava ljudsko lice Crkve kako bi ona sama mogla širiti toplinu tih blagotvornih zraka na sve ljude, pozivajući ih na život u zajedništvu s Bogom i međusobno.¹⁰³ Crkva je živa uspomena na Krista i ostvarenje njegova spasenjskog poslanja u vremenu. To je instrument preko kojeg ljudi primaju plodove spasenja i mjesto gdje se Bog očituje ljudima i zahtijeva njihovu suradnju. Crkva je zajednica u kojoj se rađa, raste i sazrijeva svaki autentični kršćanski poziv u svojim različitim izričajima. Bog poziva ljude izravno na zajedništvo s njim, ali to može učiniti i ljudskim posredovanjem. Krist sam bira, poziva i obučava svoje najbliže suradnike. Međutim, postoje i slučajevi u kojima Isus dopušta da netko prethodi Njegovu pozivu intervencijom neke druge osobe. Andrija i Ivan slijede Isusa prema naznaci Ivana Krstitelja; Šimuna do Mesije vodi njegov brat Andrija, a Natanaela je Filip uvjerio da se sastane s Isusom (usp. Iv 1,35-51).

Nakon Isusova uzašašća na nebo nastavlja se Kristovo djelovanje posredovanjem Crkve. Prvi koji su naviještali događaj Krista, mrtvog i uskrslog, su apostoli. Od

¹⁰³Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 1, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. O temi poziva i Papa Franjo u posinodskoj pobudnici *Christus vivit* gdje se posebno obraća mladima čime produbljuje koncilске ideje posuvremenjujući ih i aktualizirajući. Vidi PAPA FRANJO, *Christus vivit – Krist živi. Posinodska apostolska pobudnica svetoga oca Franje mladima i cijelome Božjem narodu*, Zagreb, 2019., br. 248-277.

prihvaćanja ove poruke od strane onih koji se obraćaju, krste se i primaju dar Duha, rađaju se prve apostolske zajednice i u njima nastaju prva zvanja (usp. Dj 1,15-26; 6,3-6; 13,1-3). U podrijetlu poziva čovjeka na vjeru leži Božja riječ. Pavao piše: »Ali kako da prizovu onoga u koga ne povjerovali? A kako da povjeruju u onoga koga nisu čuli? Kako pak da čuju bez propovjednika? [...] Dakle: vjera po poruci, a poruka riječju Kristovom« (Rim 10,14-15a.17). Vjera, pobuđena navještajem Božje riječi, otvara put onima koji je slušaju da prime krštenje i nasljeđuju Krista.¹⁰⁴ Stoga cijela Crkva, navješćujući Riječ ljudima i prenoseći Kristovu spasenjsku djelotvornost po sakramentima, postaje znakom koji poziva i potiče na vjeru svaki ljudski naraštaj i vidljivo približava čovjeka Kristu.

4.2. Eshatologija

Poziv čovjeka javlja se u Crkvi i u njoj se ostvaruje. Ovaj će poziv imati svoje ispunjenje na kraju našeg zemaljskog postojanja kada budemo gledali Boga »licem u lice«. Svako osobno iskustvo Krista na zemlji konačno će se preobraziti u blaženu manifestaciju »potpune i cjelokupne istine«. Sam Drugi vatikanski koncil uči nas: »Sve što sačinjava vremeniti red, kao što su dobra života i obitelji, kultura, ekonomija, umijeća i struke, ustanove, političke zajednice, međunarodni odnosi i slično, kao što i njihov razvitak i napredak, - nisu tek pomagala za

¹⁰⁴ Usp. Agostino FAVALE (ur.), *Vocazione comune e vocazioni specifiche*, 58-61.

posljednji čovjekov cilj nego imaju i svoju vlastitu vrijednost, koju je Bog u njih položio, bilo da ih gledamo u njima samima ili kao dijelove sveukupnog vremenitog reda: 'I vidje Bog sve što je učinio, i bijaše dobro' (Post 1,31). Ta njihova naravna dobrota poprima neko posebno dostojanstvo po njihovu odnosu s ljudskom osobom, na čiju su službu stvoreni. Napokon, svidjelo se Bogu sve – narav i nadnarav – sabrati u jedno u Kristu Isusu 'da u svemu bude prvi' (Kol 1,18). Ta namjera ne samo da ne lišava vremeniti red njegove autonomije, njegovih vlastitih ciljeva, zakona, pomagala, važnosti za ljudsko dobro, nego ga dapače usavršava u njegovoj snazi i vlastitoj odličnosti i podešava cjelovitom čovjekovu pozivu na zemlji¹⁰⁵. Takav poziv se ostvaruje iz dana u dan sve do njegovog potpunog ostvarenja u vječnosti.

Mogli bismo nastaviti uz koncilska razmišljanja kroz koja se spominje Crkva kao ona koja ljudima otkriva zamčenu istinu o njihovu stanju i njihovom cjelovitom pozivu, pri čemu je Krist princip i uzor čovječanstva, prožetog bratskom ljubavlju, iskrenošću i duhom mira, a čemu svi teže po svome kršćanskome pozivu. Sam Krist je istina i put koji svima otkriva evanđeosko propovijedanje, dozivajući u pamet njegove riječi: »Obratite se i vjerujte Evanđelju« (Mk 1,15). Budući da je onaj koji ne vjeruje već osuđen, Kristove su riječi ujedno i

¹⁰⁵ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem*. Dekret o apostolatu laika (28. X. 1965.), br. 7, u: *Dokumenti*, Zagreb, 72008.

riječi suda i milosti, smrti i života u kojima bismo trebali prepoznati izvor poziva od sada pa do vječnosti.¹⁰⁶

Isusove riječi: »Po ovom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge« (Iv 13,35) trebale bi pokretati Crkvu i njoj sve pozvane da nasljeđuju Kristov primjer u služenju i svjedočenju evanđelja. Jedino uz vjerno vršenje evanđelja i koristeći njegove snage, ujedinjeni sa svima onima koji ljube i traže pravdu, kršćanski poziv je preuzeti zadaću koju će ispuniti na ovoj zemlji, za koju će svatko morati položiti račun onome koji će svima suditi u posljednji dan. Neće svaki koji govori: »Gospodine, Gospodine!« ući u kraljevstvo nebesko, nego oni koji vrše volju Očevu i valjano polažu račun. Otac želi da u svim ljudima, riječju i djelom, prepoznamo i djelotvorno ljubimo Krista svoga brata, svjedočeći tako Istinu, te da drugima prenosimo otajstvo ljubavi nebeskoga Oca kao posrednici poziva kojim smo pozvani. Diljem svijeta ljudi će tako biti potaknuti na živu nadu, koja je dar Duha Svetoga, kako bi konačno bili primljeni u mir i vrhunsko blaženstvo, u domovinu koja blista slavom Gospodnjom,¹⁰⁷ onom istom slavom koja nam se objavila i koja će se u potpunosti objaviti u konačnom susretu s Kristom, nakon konačnog poziva na putu za vječni Damask za svakoga od nas.

¹⁰⁶ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve* (7. XII. 1965.), br. 8, u: *Dokumenti*, Zagreb, 72008.

¹⁰⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 93, u: *Dokumenti*, Zagreb, 72008.

Sit venia verbo

Čovjek je u stanju trajnog razgovora pred Bogom. Ne radi se samo o viziji, već i o slušanju koje zahtijeva odgovor. Vizija nije samo ona današnjeg dana nego i eshatološkog sutra. U naše vrijeme više bi vrijedilo čuti nego vidjeti. Slušanje zahtijeva pažnju, posebno kada slušanje zahtijeva odgovor. To je poziv.

Poziv je dakle dijalog. Bog doziva čovjeka koji zauzvat dozivlje Boga, to je recipročan proces. Kroz poziv čovjek postaje više čovjek. Poziv postaje poput spoznaje u kojoj, da bih postao ja, trebam drugoga koji je Bog. U susretu s Drugim posuđujem mu svoju vjeru i slijedim ga. To se događa u Ivanovu izvješću o pozivu. Postoji susret koji vodi do vjerovanja i ovo vjerovanje vodi do ostajanja. Kroz cijelo Evanđelje po Ivanu postoji postupno otkrivanje Sina. Bog je Riječ utjelovljena u Kristu i ta Riječ poziva kroz svjedočanstvo. Živa Riječ je most komunikacije između Boga i čovjeka, od kojega počinje poslanje učenika. Nakon što je pokazao tko je Isus, Ivan nas poziva da svjedočimo Krista kroz novi život primljen po njemu i na njemu utemeljen. Stoga trinom: *vidjeti, ostati, svjedočiti* postaje temelj Ivanove teologije o pozivu. Pozvan svjedočanstvom da bude sjedinjen s Kristom srž je Ivanove teologije poziva.

Osobni poziv uvijek ima posebno i društveno poslanje koje je osobito istaknuto kod svetog Pavla. On, nakon posebnog susreta s Kristom, postaje apostol naroda. Vidio je Isusa na vrlo poseban način, svjedočio je

njegovom progonu i ostao s njim ujedinjen kroz cijeli život. Dakle, postoji veza između Pavlove i Ivanove teologije na vrlo određen način (vidjeti, ostati i svjedočiti). Jedina novost i razlika koja rezultira kod Pavla je ona posebnog susreta, epifanije, s Kristom. Mi kršćani doživjet ćemo taj susret s Kristom na kraju svijeta, ali ga već sada naslućujemo jer smo se svojim krštenjem »sjednili s Kristom« i preobrazili na njegovu sliku. Dakle, svaki poziv u sebi podrazumijeva novo stvaranje (2 Kor 5,17: »Dakle, je li tko u Kristu, novi je stvor. Staro uminu, novo, gle, nastala!«). Svaki poziv je *creatio ex nihilo* jer svega što je bilo prije, kao da više nema i nastaje novi čovjek.

Ostaje samo Krist i onaj pozvani koji se obvezuje živjeti ovu stvarnost svjedočeći i ostajući sjedinjen s njim. Samo ostajući sjedinjeni s Kristom moći ćemo, kao nova stvorenja, svjedočiti Isusa, put, istinu i život, pokazujući ga drugima kao Jaganjca Božjega! To je naš poziv, svjedočiti i ostati s njim!

Literatura

ADINOLFI, Marco, *L'apostolato dei Dodici nella vita di Gesù*, Cinisello Balsamo (MI), 1985.

BARTOLOMÉ, Juan José, Potreba pozivanja. Ivanov Isus kao uzor, u: *Kateheza*, 33 (2011.) 1, 49-62.

BROWN, Raymond E., *Giovanni. Commento al Vangelo spirituale*, Assisi, ⁶2005.

DE LORENZI, Lorenzo, Vocazione, u: Pietro ROSSANO – Gianfranco RAVASI – Antonio GIRLANDA, *Nuovo Dizionario di teologia biblica*, Cinisello Balsamo (MI), 1988., 1680-1686.

DE VIRGILIO, Giuseppe (ur.), *Dizionario Biblico della Vocazione*, Roma, 2007.

DE VIRGILIO, Giuseppe, Personaggi e storie vocazionali nella Bibbia, u: *Vocazioni*, 1 (2009.), 14-41.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve* (7. XII. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, ⁷2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem. Dekret o apostolatu laika* (28. X. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, ⁷2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, ⁷2008.

- DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), u: *Dokumenti*, Zagreb, ⁷2008.
- FAVALE, Agostino (ur.), *Vocazione comune e vocazioni specifiche. Aspetti biblici, teologici e psico-pedagogico-pastorali*, Roma, ²1993.
- FISCHER, Georg, »Sveti narod«. Biblijski poticaji o pozivu, u: *Communio*, 49 (2023.) 148, 37-43.
- GENTILI, Egidio, *Vocazione. Incontro di due libertà*, Roma, 1985.
- GIBLET, Jean, Poziv, u: Xavier LEON-DUFOUR, X., *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1993., 943-944.
- GREGANTI, Germano, *La vocazione individuale nel Nuovo Testamento. L'uomo di fronte a Dio*, Roma, 1969.
- LABUSCHANGE, Casper Jeremiach, אֶרֶק q'r', u: Ernst JENNI – Claus WESTERMANN, *Dizionario teologico dell'Antico Testamento*, II, Torino, 1982., 600-607.
- MUSSNER, Franz, *La lettera ai Galati*, Brescia, 1987.
- PADOVESE, Luigi (ur.), *Atti del II Simposio di Tarso su s. Paolo apostolo*, Roma, 1994.
- PADOVESE, Luigi, *Atti del I Simposio di Tarso su s. Paolo apostolo*, Roma, 1993.
- PAPA FRANJO, *Christus vivit – Krist živi. Posinodska apostolska pobudnica svetoga oca Franje mladima i cijelome Božjem narodu*, Zagreb, 2019.
- PITTA, Antonio, *Paolo, la Scrittura e la Legge. Antiche e nuove prospettive*, Bologna, 2008.

- RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Hebert, *Dizionario di teologia*, Milano, 1994.
- RYKEN, Leland - C. WILHOIT, James - LONGMANN III, Tremper (ur.), *Le immagini bibliche, Simboli, figure retoriche e temi letterari della Bibbia*, tal. izd. Marco Zappella (ur.), Cinisello Balsamo (MI), 2006.
- SCHMIDT, Karl Ludwig, καλέω κτλ., u: Gerhard KITTEL – Gerhard FRIEDRICH, *Grande lessico del Nuovo Testamento*, IV., Brescia, 1968., 1453-1490.
- STRATHMANN, Herman, *Il vangelo secondo Giovanni*, Brescia, 1973.
- TETTAMANZI, Dionigi, *L'uomo immagine di Dio, Linee fondamentali di morale cristiana*, Casale Monferrato, 1992.
- VANHOYE, Albert, *Lettera ai Galati*, Cinisello Balsamo (MI), 2000.
- VECHTEL, Klaus, Druga autonomija. Poziv između tuđeg utjecaja i samoodređenja, u: *Communio*, 49 (2023.) 148, 44-49.
- VIARD, André-Alphonse – DUPONT, Jacques, Posrednik, u: Xavier LEON-DUFOUR, X., *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1993., 925-933.
- VIDOVIĆ, Marinko, *Pavlovski spisi. Uvod i osnove tumačenja*, Split, 2007.
- WILCKENS, Ulrich, *Il vangelo secondo Giovanni*, Brescia, 2002.

Mrežní izvori:

<https://www.vjeraidjela.com/covjek-kao-sustvaratelj/>

Sadržaj

Omne principium difficile	7
---------------------------------	---

1. Čovjek pred Bogom - prema sustavnoj perspektivi poziva

11

1.1. Terminološki »misterij«	11
------------------------------------	----

1.2. Biblijska terminologija poziva.....	13
--	----

1.3. Konstitutivni elementi poziva	19
--	----

1.3.1. Psihologija	19
--------------------------	----

1.3.2. Filozofska antropologija	22
---------------------------------------	----

1.3.3. Teologija	23
------------------------	----

1.3.4. Poziv <i>secundum scripturas</i>	25
--	----

2. Poziv kao posredovanje

33

2.1. Posredovanje u Svetome pismu	34
---	----

2.2. Ivanova teologija o posredovanju	37
---	----

2.3. Bî čovjek poslan od Boga, ime mu Ivan (usp. Iv 1,6-8)	38
---	----

2.4. Izvještaj/i o pozivu u Iv 1,35-51	42
--	----

3. Svjedočanstvo Pavlova poziva	55
3.1. Pavao: poziv ili obraćenje?	55
3.2. Poziv u poslanici Galaćanima	65
3.3. Druga svjedočanstva o pozivu u Pavlovoj teologiji	70
4. Isus Krist kao put, istina i život	73
4.1. Ekleziologija	74
4.2. Eshatologija	75
Sit venia verbo	79
Literatura	81
Mrežni izvori :	84
O autoru	87

O autoru

Anđelo Maly rođen je 1984. u Kutini. Filozofsko-teološki studij započeo je 2003. u Zagrebu (KBF), a završio u Rimu na Papinskom lateranskom sveučilištu 2008. godine. Poslijediplomski studij iz biblijskih znanosti završio je na Papinskom biblijskom institutu 2011.

Na Papinskom sveučilištu Urbaniana u Rimu 2015. obranio je doktorat iz teologije, sa specijalizacijom iz biblijske teologije, pod naslovom *Od zarobljenog atleta do nebeskog prvaka. Eshatologija i agonistička metafora u Poslanici Filipljanima*.

Od veljače 2015. do rujna 2016. bio je asistent pri Katedri Svetog pisma Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu, a na Katedri Svetog pisma Starog zavjeta Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu honorarno predaje od listopada 2015., a zatim kao posljedoktorand od listopada 2016. U ožujku 2019. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje docenta, u srpnju 2023. za pročelnika Katedre Svetoga pisma Staroga zavjeta.

Osim znanstveno-nastavničkog rada na fakultetu već deset godina je suradnik u liturgijskom časopisu *Služba riječi*. Od 2018. je duhovno-studijski vodič po Svetoj zemlji, od 2021. pastoralno pomaže u župi Svih svetih u Sesvetama. Sudjelovao je kao prevoditelj Prve knjige ljetopisa i Estere u projektu Novog prijevoda Biblije na hrvatski standardni jezik. Također često promovira znanost kroz različite medije na HRT-u, LaudatoTV i HKR-u.

Andelo Maly

rođen je 1984. u Kutini. Na Papinskom sveučilištu Urbaniana u Rimu 2015. obranio je doktorat iz teologije, sa specijalizacijom iz biblijske teologije. Od veljače 2015. do rujna 2016. bio je asistent pri Katedri Svetog pisma Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu, a na Katedri Svetog pisma Starog zavjeta Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu honorarno predaje od listopada 2015., a zatim kao poslijedoktorand od listopada 2016. U ožujku 2019. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje docenta, u srpnju 2023. za pročelnika Katedre Svetoga pisma Staroga zavjeta.

Osim znanstveno-nastavnčkog rada na fakultetu ujedno je i duhovno-studijski vodič po Svetoj zemlji, od 2021. pastoralno pomaže u župi Svih svetih u Sesvetama.